

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Outi Piirainen

Taloudellisten asenteiden ja tietämyksen merkitys taloudelliseen käyttäytymiseen

Tarkastelussa nuoret suomalaiset aikuiset

Laskentatoimen ja rahoituksen
akateeminen yksikkö
Taloustieteen pro gradu -tutkielma
Taloustieteen maisteriohjelma

Vaasa 2025

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Outi Piirainen		
Tutkielman nimi:	Taloudellisten asenteiden ja tietämyksen merkitys taloudelliseen käyttäytymiseen : Tarkastelussa nuoret suomalaiset aikuiset		
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Taloustiede		
Työn ohjaaja:	Panu Kalmi		
Valmistumisvuosi:	2025	Sivumäärä:	81

TIIVISTELMÄ:

Talousosaaminen on keskeinen kansalaistaito, jota tarvitaan jokapäiväisten taloudellisten valintojen tekemiseen elämän eri vaiheissa. Nuorten aikuisten talousosaaminen on ollut viimeisten tutkimusten perusteella hyvällä tasolla Suomessa, mutta myös kehityskohtia on tunnistettu. Kansallisesti huolta on myös herättänyt kotitalouksien velat ja maksuhäiriöt. Suomen Pankki on luonut talouslukutaidon kehittämiseksi kansallisen strategian, joka visioi talousosaamisen olevan Suomessa maailman parasta vuoteen 2030 mennessä.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää taloudellisten asenteiden ja taloudellisen tietämyksen vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen hyödyntäen OECD/INFE:n mittaristoa talousosaamisen arvioimiseksi. Tämän lisäksi tutkitaan, miten eri taustamuuttujat vaikuttavat yksilön taloudelliseen käyttäytymiseen. Taustamuuttujina hyödynnetään sukupuolta, ikää, asuinalueita, työllisyystilannetta ja tulotasoa. Tutkimuksen kohderyhmänä käytetään 18–29-vuotiaita suomalaisia aikuisia (n = 231). Teoreettisessa viitekehyksessä käydään läpi yleisimmät talousosaamisen määritelmät ja talousosaamisen mittaamista niin taloustieteellisessä kirjallisuudessa kuin myös OECD/INFE:n mittariston avulla. Lisäksi esitellään Suomen Pankin kansallinen strategia ja perehdytään aiempaan kirjallisuuteen. Toisessa pääluvussa kuvataan nuorten aikuisten talousosaamisen nykytilannetta haasteineen, eri tahojen organisoimia kohentamistoimenpiteitä ja viimeisenä esitetään kansainvälisen vertailun tuloksia.

Aineistona hyödynnetään vuonna 2023 Suomessa aikuisväestölle toteutettua talousosaamiskyselyä. Aineiston tiedonkeruumenetelmänä on käytetty internet-pohjaista kyselylomaketta, ja kyselyn toteuttajana on toiminut Innolink. Aineiston analysoimista varten luodaan OECD:n mittariston mukaiset muuttujat taloudellisesta tietämyksestä, asenteista ja käyttäytymisestä. Tutkimusmenetelmänä käytetään korrelaatioanalyysiä ja lineaarista regressioanalyysiä (OLS). Tutkimusosiossa havaitaan, että taloudellinen tietämys, asenteet ja käyttäytyminen korreloivat keskenään, mutta korrelaatiot eivät ole kovin voimakkaita. Regressioanalyysien perusteella todetaan, että taloudelliset asenteet ja tietämys vaikuttavat positiivisesti taloudelliseen käyttäytymiseen ja tulokset ovat myös tilastollisesti merkitseviä. Regressiomallien selitysasteiden havaitaan jäävän melko alhaisiksi ja tutkimukseen valitut taustamuuttujat yksittäisinä muuttujina eivät pääasiassa olleet tilastollisesti merkitseviä. Hieman yllättävänä tuloksena voidaan pitää aiempiin tutkimuksiin nähden sitä, että sukupuolella ei havaita olevan tilastollista merkitsevyyttä. Korkeammalla tulotasolla havaitaan olevan positiivinen yhteys taloudelliseen käyttäytymiseen. Nuorten aikuisten talousosaamisessa nähdään tämän ja aiempien tutkimusten perusteella olevan vielä kehitettävää kaikilla osaluilla. Jatkotutkimusta ja uusintakyselyitä tarvitaan myös tulevaisuudessa matkalla kansallisen strategian mukaisesti talousosaamisen huipulle.

AVAINSANAT: Talousosaaminen, taloudellinen käyttäytyminen, taloudelliset asenteet, taloudellinen tietämys, nuoret aikuiset, taloustaidot

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Talousosaaminen	7
2.1	Talousosaamisen mittaaminen	8
2.2	Talousosaamisen mittarit OECD/INFE:ssa	10
2.3	Kansallinen strategia	12
2.4	Katsaus aikaisempaan kirjallisuuteen	13
3	Nuoret aikuiset ja talousosaaminen	17
3.1	Taloustaitojen nykytilanne ja haasteet	17
3.2	Kohentamistoimet Suomessa	21
3.3	Kansainvälinen vertailu	25
4	Tutkimuksen kuvaus	29
4.1	Tutkimuskysymykset, tavoitteet ja hypoteesit	29
4.2	Aineisto ja menetelmät	30
4.3	Muuttujat	34
5	Empiiriset tulokset	37
5.1	Tutkimuksen taustamuuttujat	37
5.2	Muuttujien korrelaatioanalyysi	39
5.3	Taloudellinen tietämys	41
5.4	Taloudellinen asenne	46
5.5	Taloudellinen käyttäytyminen	51
5.6	Regressioanalyysit	59
6	Johtopäätökset	69
	Lähteet	73
	Liitteet	80
	Liite 1. Aineistosta hyödynnetyt taustatietoihin liittyvät kysymykset	80

Kuviot

Kuvio 1. Talouslukutaidon osa-alueet (OECD, 2023).	10
Kuvio 2. Maksuhäiriöiset henkilöt (Suomen Asiakastieto Oy, 2017–2024).	18
Kuvio 3. Osallistuneiden ikäjakauma käytetyssä aineistossa.	38
Kuvio 4. Taloudellisen tietämyksen kysymykset (% oikein vastanneita).	45
Kuvio 5. Taloudellisen tietämyksen väitteet (% oikein vastanneita).	46
Kuvio 6. Taloudellisen käyttäytymisen väitteet (% pisteen saaneista).	57

Taulukot

Taulukko 1. Eri toimijoiden ja hankkeiden talousosaamisen toteutuksia Suomessa.	24
Taulukko 2. Tutkimuksessa käytettävät selitettävät ja selittävät muuttujat.	35
Taulukko 3. Käytetyt taustamuuttujat, n = 231.	37
Taulukko 4. Muuttujien välinen korrelaatiomatriisi.	39
Taulukko 5. Taloudellisen tietämyksen kysymysten oikeat vastaukset.	43
Taulukko 6. Taloudellisen tietämyksen kysymysten pisteytys.	44
Taulukko 7. Taloudellisten asenteiden kysymysten pisteytys.	47
Taulukko 8. Väitteen ”kulutan mieluummin” vastaukset sukupuolen mukaan.	49
Taulukko 9. Väitteen ”raha on kuluttamista” varten vastaukset sukupuolen mukaan.	50
Taulukko 10. Väitteen ”elän hetkessä” vastaukset sukupuolen mukaan.	50
Taulukko 11. Taloudellisen käyttäytymisen kysymysten pisteytys.	56
Taulukko 12. Pisteet talousosaamisen aihealueista sukupuolen mukaan.	58
Taulukko 13. Regressioanalyysit asenteiden ja tietämyksen merkitys käyttäytymiseen.	59
Taulukko 14. Regressioanalyysit taloudellisen käyttäytymisen kysymykset.	63
Taulukko 15. Regressioanalyysit taloudellisen käyttäytymisen väitteet.	66

Lyhenteet

OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
INFE	Internal Network on Financial Education
FINE	Vakuutus- ja rahoitusneuvonta

1 Johdanto

Taloulosaaminen on yksi olennainen jokapäiväisessä elämässä tarvittavista kansalaistaidoista (Raijas & muut, 2020, s. 4). Kalmin ja muiden (2023, s. 2) mukaan se on saanut alan tutkimuksissa useita määritelmiä, mutta yksinkertaistettuna taloulosaaminen tarkoittaa kotitalouden taloudenhoidon peruskäsitteiden ymmärtämistä. Suomen Pankki (2021, s. 6) toteaa, että oman talouden hallintaa tarvitaan eri elämänvaiheissa niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.

Viimeisimpien tutkimusten perusteella suomalaisten taloulosaaminen on ollut yleisesti ottaen hyvällä tasolla, mutta myös haasteita on tunnistettu (ks. esim. Kalmi ja Ruuskanen, 2018). Aikuisväestöstä 18–29-vuotiaiden nuorten suomalaisten aikuisten talouslukutaito on useammalla mittarilla tarkasteltuna heikompaa kuin muiden ikäryhmien (Kalmi ja Ruuskanen, 2018). Lisäksi Suomen Pankin (2021, s. 6) mukaan kansallisesti huolta on herättänyt kotitalouksien velat, maksuhäiriöt ja se, että säästäminen ja sijoittaminen ovat monille kansalaisille tarpeettoman vieraita aiheita.

Lusardin ja Streeterin (2023, s. 1) mukaan taloudellisen lukutaidon tärkeys on tunnistettu monissa tutkimuksissa, sillä se on avainroolissa ihmisten varallisuuserojen muodostumisessa. Taloudellinen tietämys auttaa yksilöä tekemään sijoituspäätöksiä ja allokoimaan taloudellisia resursseja. Dewi ja muut (2020, s. 2) lisäävät, että talouslukutaitoa tarvitaan myös lainaamiseen ja elämäntyylin liittyvien taloudellisten päätöksiä tekemiseen. Lusardi ja Streeter (2023, s. 1) toteavat, että samalla heikko taloudellinen tietämys voi johtaa puutteelliseen lyhyen ja pitkän aikavälin talouden suunnitteluun ja korkeakuluisten lainojen hankkimiseen.

Tämän tutkielman tavoitteena on tarkastella kvantitatiivisen tutkimuksen kautta nuorten suomalaisten aikuisten talouslukutaidon tasoa mittaamalla eri muuttujien syy-seuraussuhteita. Aineistona käytetään Kalmin ja muiden (2023) tekemää tutkimusta suomalaisen aikuisväestön taloulosaamisesta (n = 1806), joka on osa OECD:n

talouskasvatusverkoston (INFE) koordinoimaa kansainvälistä tutkimusta. Koko otoksesta nuorten aikuisten osuus on 231 vastaajaa.

Tässä tutkimuksessa keskitytään mittaamaan talouslukutaitoa kolmen osa-alueen avulla, jotka ovat taloudellinen tietämys, käyttäytyminen ja asenteet. Tutkimus keskittyy mittaamaan, mikä on taloudellisten asenteiden ja taloudellisen tietämyksen merkitys yksilön taloudelliseen käyttäytymiseen. Lisäksi selvitetään, millainen vaikutus on yksilön taustamuuttujilla, kuten sukupuoliella, asuinalueella tai tulotasolla. Menetelmänä käytetään usean muuttujan regressioanalyysia ja korrelaatioanalyysia.

Tutkielman rakenne koostuu teoreettisesta viitekehystä, tutkimuksen kuvauksesta ja empiirisistä tuloksista. Tutkielman alussa luodaan kattava kuvaus talousosaamisen määrittelmästä, sen mittaamisesta niin taloustieteellisessä kirjallisuudessa kuin myös OECD/INFE:n verkostossa. Sen jälkeen lukijalle avataan Suomen Pankin kansallista strategiaa, jonka tavoitteena on suomalaisten talouslukutaidon olevan maailman parasta vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi luodaan katsaus aiempaan talousosaamisen kirjallisuuteen ja perehdytään havaittuihin ilmiöihin.

Teoriakehykseen on sisällytetty myös osio tutkimuksen kohderyhmän eli nuorten aikuisten talousosaamisesta. Tässä tarkastellaan kohderyhmän talousosaamisen nykytilannetta ja haasteita ja perehdytään niihin kohentamistoimiin, joihin Suomessa on ryhdytty tilanteen parantamiseksi. Lopuksi lukijalle havainnollistetaan suomalaisten talousosaamisen tasoa kansainvälisesti vertaillen hyödyntäen OECD/INFE:n tutkimuksia.

Tutkimusosio aloitetaan tutkimuksen tavoitteiden ja hypoteesien määrittelemisellä. Lisäksi perehdytään valittuihin menetelmiin, aineistoon ja muuttujiin. Empiirisissä tuloksissa käydään läpi kuvaileva tilastoanalyysi taustamuuttujista ja talousosaamisen osa-alueista, korrelaatioanalyysi ja näiden jälkeen avataan regressioanalyysien tulokset. Lopuksi esitetään tutkielman johtopäätökset sisältäen jatkotutkimusehdotukset.

2 Talousosaaminen

Tässä osiossa määritellään aluksi talousosaamisen keskeiset käsitteet. Sen jälkeen käydään läpi taloustieteellisessä kirjallisuudessa käytettyjä talousosaamisen mittaamisen tapoja ja OECD/INFE:n määritelmän mukaista mittaristoa talousosaamisen arvioimiseksi. Lisäksi esitellään Suomen Pankin luoma kansallinen strategia suomalaisten talousosaamisen parantamiseksi ja lopuksi tutustutaan vielä aiempiin tutkimuksiin talousosaamisesta.

Talousosaaminen on määritelty olevan yksi jokapäiväisessä elämässä tarvittavista keskeisistä kansalaistaidoista (Raijas ja muut, 2020, s.4). Se on saanut Kalmin ja muiden (2023, s. 2) mukaan alan tutkimuksissa useita eri määritelmiä, mutta yksinkertaistettuna talousosaaminen tai taloudellinen osaaminen tarkoittaa kotitalouden peruskäsitteiden ymmärtämistä. Raijaksen ja muiden (2020, s. 7) mukaan termille talousosaaminen ei ole suoraa käännöstä olemassa englannin tai ruotsin kielessä.

Raijas ja muut (2020, s. 6) kuvaavat, kuinka *taloudellinen* -sanalle on englannin kielessä käsitteet *financial* ja *economic*. Raijaksen ja muiden (2020, s. 6) mukaan kotitalouden rahataloutta lähempänä on käsite *financial*, sillä se viittaa rahatalouteen. He lisäävät, että käsitteellä *economic* viitataan liike- ja kansantalouteen.

Taloudellinen lukutaito (*financial literacy*) on Raijaksen ja muiden (2020, s. 6) mukaan määritelty yksinkertaisimmillaan talouden peruskäsitteiden ymmärtämiseksi. Heidän mukaansa taloudelliseen lukutaitoon on kansainvälisesti tunnistettu kaksi lähestymistapaa. Lusardi ja Mitchell (2014, s. 2) viittaavat taloudellisella lukutaidolla tarkoitettavan ihmisten kykyä käsitellä taloudellista tietoa ja tehdä taloudellisia päätöksiä, joka edustaa yleisesti taloustieteellisessä kirjallisuudessa nähtyä lähestymistapaa.

Raijas ja muut (2020, s. 6) lisäävät, että taloustieteellisen kirjallisuuden ulkopuolella OECD:n lähestymistapa, jossa taloudellinen lukutaito nähdään koostuvan taloudellisesta

tietämyksestä, toiminnasta ja asenteista, on nostanut suosiotaan. Esimerkiksi Kalmi ja Ruuskanen (2016) ovat viitanneet tutkimuksessaan taloudellisen lukutaidon osalta ”kuluttajien kyvykkyyteen ymmärtää henkilökohtaiseen tai kotitalouden taloudenhoitoon liittyviä asioita sekä kykyyn soveltaa tietoja käytännössä” (Kalmi & Ruuskanen, 2016, s. 1).

Raijas ja muut (2020, s. 6) arvioivat taloudellinen kyvykkyyden (*financial capability*) viittaavan suurempaan kokonaisuuteen, joka koostuu taloudellisesta kompetenssista ja taloudellisesta vastuusta. Heidän mukaansa taloudellinen tietämys ja ymmärtäminen, taidot, itseluottamus, asenteet ja aiemmat kokemukset, olosuhteet ja persoona ovat taloudelliseen kyvykkyyteen olennaisesti kuuluvia osia. Kalmi ja muut (2023, s. 2) lisäävät, että olennaisessa osassa on myös henkilön oma käsitys toimintakyvystään, sillä taloudellisen tietämyksen ja käyttäytymisen kanssa se on vahvasti yhteyksissä henkilön taloudelliseen hyvinvointiin.

Raijas ja muut (2020, s. 7) kuvaavat taloudellista hyvinvointia (*financial wellbeing*) kyvyksi hallita kokonaisvaltaisesti omia raha-asioita. Heidän mukaansa siihen sisältyy selviytymiskyky taloudellisista kriiseistä, kyky huolehtia taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta ja mahdollisuus tehdä sellaisia taloudellisia valintoja, jotka parantavat omaa hyvinvointia.

2.1 Talousosaamisen mittaaminen

Kalmin ja muiden (2023, s. 4) mukaan talousosaamista on perinteisesti mitattu taloustieteellisessä kirjallisuudessa suppeammin kuin nykyisin yleistyneessä OECD/INFE:n hyödyntämässä mittaustavassa. Kalmi ja muut (2023, s. 4) kuvaavat, kuinka kirjallisuudessa on keskitytty enemmän tietämykseen ja sen soveltamiseen, kun taas OECD/INFE:n määritelmässä on huomioitu myös käyttäytymistä ja asenteita.

Hustonin (2010) mukaan vuosina 1996–2008 talouslukutaidon mittaamiseen oli käytetty laajasti erilaisia mittareita tieteellisissä tutkimuksissa. Hustonin (2010, s. 11) mukaan

talouslukutaidon nähdään koostuvan henkilökohtaisen talouden ymmärtämisestä ja käyttämisestä. Hän lisää, että talouslukutaito voitaisiin määritellä mittaamaan sitä, miten hyvin ihminen ymmärtää ja käyttää henkilökohtaiseen talouteen liittyvää informaatiota. Huston korostaa sitä, että olisi tärkeä mitata kuinka hyvin henkilö osaa soveltaa tietoa käytäntöön.

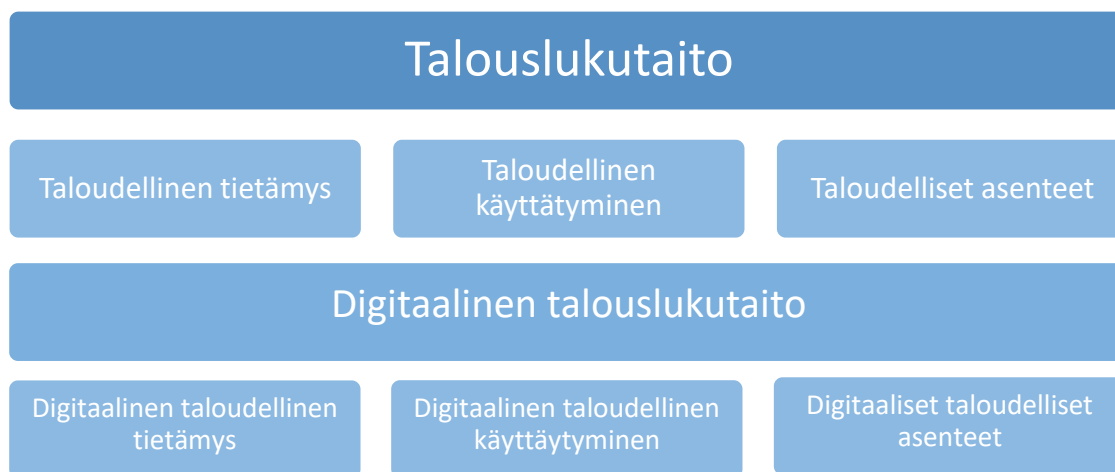
Kalmi ja muut (2023, s. 4) avaavat, kuinka yksi tunnetuimmista konsepteista on Lusardin ja Mitchellin (2011) ”kolme suurta” (*The Big Three*) talousosaamisen kysymystä. Lusardin (2019, s. 2) mukaan he kehittivät kyseisen konseptin talousosaamisen mittaamista varten. Kysymykset testaavat yksilöiden tietämystä ja ymmärrystä koroista, inflaatiosta ja riskien hajauttamisesta. Hänen mukaansa ensimmäinen kysymys mittaa laskutaitoa, jota tarvitaan korkolaskelmia tehdessä ja korkoa korolle -ilmiön ymmärtämisessä.

Lusardin (2019, s. 2) mukaan hän ja Mitchell kehittivät neljä periaatetta vuonna 2014 kysymysten laatimisen taustalle. Nämä ovat yksinkertaisuus, asiaankuuluvuus, lyhyys ja eroteltavuus. Yksinkertaisuudella viitataan siihen, että kysymysten pitäisi mitata tietämystä olennaisista asioista. Asiaankuuluvuus viittaa siihen, että kysymysten pitäisi liittyä ihmisten jokapäiväisessä elämässä tarvittaviin taloudellisiin päätöksiin. Lisäksi kysymysten määrän tulee olla tarpeeksi pieni laajan käyttöönoton varmistamiseksi. Viimeisenä kysymysten tulee olla sellaisia, että niillä pystytään tekemään eroja ihmisten taloudellisessa tietämyksessä.

Kalmin ja muiden (2023, s. 3) mukaan vakuutusosaaminen (*insurance literacy*) on yksi talousosaamisen osa-alue, jonka tutkimus on viime vuosina tarkentunut sisältäen henki- ja vahinkovakuuttamista. OECD/NFE on kehittänyt systemaattisen metodologian talousosaamisen mittaamiselle, joka mahdollistaa myös kansainvälisen vertailun. Tätä esitellään seuraavassa osiossa.

2.2 Talousosaamisen mittarit OECD/INFE:ssä

OECD/INFE:n määritelmän mukaisesti talouslukutaito koostuu kolmesta osiosta, jotka ovat taloudellinen tietämys (*financial knowledge*), taloudellinen käyttäytyminen (*financial behaviour*) ja taloudelliset asenteet (*financial attitudes*) (OECD, 2023, s. 10). OECD:n raportissa (2023, s. 10) kuvataan, kuinka digitalisaatio on muuttanut kuluttajien rahoituspalvelujen tarjontaa ja luonut uusia tuotteita ja palveluita. Kehityksen myötä OECD/INFE otti digitaalisen talouslukutaidon osaksi vuoden 2022 kyselyä (OECD, 2023, s. 10). Seuraava kuvio esittää OECD/INFE:n määrittelemät talouslukutaidon osa-alueet.

Kuvio 1. Talouslukutaidon osa-alueet (OECD, 2023).

Taloudellista tietämystä mitataan OECD/INFE:n kyselyssä seitsemällä kysymyksellä, joiden tarkoitus on testata eri näkökulmien kautta taloudellista tietämystä (OECD, 2023, s. 17). Kysymykset koostuvat teemoista, jotka ovat hyödyllisiä taloudellisia päätöksiä tehtäessä, kuten esimerkiksi inflaation määrittely, rahan aika-arvon ymmärtäminen, pitkäaikaisen säästämisen tai sijoittamisen hyödyt, korko ja riski (OECD, 2023, s. 17).

Taloudellinen käyttäytyminen on toinen OECD/INFE:n kyselyn osioista, jonka tarkoituksena on mitata yksilöiden taloudelliseen tilanteeseen vaikuttavaa käyttäytymistä, tekoja ja taloudellista hyvinvointia niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä

(OECD, 2023, s. 21). Kysymyksiä on yhdeksän ja niillä kartoitetaan muun muassa laskujen maksamista ajallaan, aktiivista säästämistä ja lainaamista (OECD, 2023, s. 22).

Kolmantena osiona on taloudelliset asenteet, joka koostuu kolmesta kysymyksestä (OECD, 2023, s. 26). OECD:n (2023, s. 25) mukaan taloudellinen asenne voi vaikuttaa yksilön taloudellisiin päätöksiin ja taloudelliseen käytökseen, vaikka hänellä olisi tarvittava tietämys ja taidot toimia sopivalla tavalla. Kysymyksillä halutaan kartoittaa rahan käyttämistä lyhyellä aikavälillä, niin sanottua hetkessä elämistä (OECD, 2023, s. 25).

Digitaalinen talouslukutaito (*digital financial literacy*) sisältää tietämyksen, käytöksen ja asenteet (OECD, 2023, s. 10). Lisäksi digitaalisen talouslukutaidon kysymyksissä halutaan kartoittaa digitaalisten rahoitustuotteiden ja -palveluiden käyttöä ja omistamista, vastuullisten rahoitustuotteiden omistamista ja asenteita vastuullista rahoitusta kohtaan (OECD, 2023, s. 10).

OECD:n (2022, s. 6) mukaan kyselyn tarkoitus on myös kerätä informaatiota aiheista, joihin taloudellisen lukutaidon uskotaan vaikuttavan, kuten osallistumisesta taloudelliseen toimintaan, taloudellisesta joustavuudesta ja taloudellisesta hyvinvoinnista. Kysely sisältää muun muassa kysymyksiä rahoitustuotteiden valinnasta ja käyttämisestä. Samassa osiossa kartoitetaan myös digitaalisten rahoitusvälineiden ja -palveluiden omistamista ja käyttöä sekä kestäväää rahoitusta.

Taloudellista joustavuutta OECD:n (2022, s. 6) mukaan mitataan kartoittamalla taloudellisten resurssien saatavuutta mahdollisten tulo- ja menoshokkitilanteiden varalta. Kyselyllä halutaan muun muassa selvittää, onko vastaajalla kokemusta joutumisesta taloushuijauksen uhriksi. Lisäksi kyselyllä kartoitetaan kestäväää rahoitukseen liittyviä asenteita. OECD:n (2022, s. 8) kysely sisältää myös sosiodemografisia kysymyksiä, kuten sukupuoli ja ikä.

2.3 Kansallinen strategia

Monet maat ovat Suomen Pankin (2021, s. 6-7) mukaan laatineet kansallisen strategian talousosaamisen parantamiseksi. He lisäävät, että OECD/INFE-verkoston käymien keskustelujen perusteella vuonna 2020 kävi ilmi, että maissa, joissa oli jo luotu kansallinen talousosaamisen strategia, ihmiset saivat helpommin apua koronapandemian aikana taloudellisiin haasteisiinsa. Esimerkiksi Ruotsi, Viro ja Tanska laativat ensimmäisen kansallisen strategiansa jo vuonna 2015.

Suomen Pankin (2021, s. 6) mukaan kansalliselle strategialle nähtiin Suomessa tarve, koska finanssipalveluiden digitalisaatio on vaikuttanut kansalaisten oman talouden raha-asioiden hoitamiseen. Digitalisaation myötä eri väestöryhmien osallisuus finanssimarkkinoilla vaihtelee ja samoin myös, miten väestöryhmät kokevat palveluiden saavutettavuuden. Suomen Pankki (2021, s. 6) korostaa, että huolta on aiheuttanut myös kotitalouksien kasvavat velkaongelmat ja maksuhäiriöt. Lisäksi osa suomalaisista kokee säästämisen ja sijoittamisen vieraina asioina.

Suomen Pankki (2021, s. 4) laati vuonna 2020 talousosaamishankkeessaan ehdotuksen Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi yhteistyössä keskeisimpien toimijoiden ja alan tutkijoiden kanssa. Tammikuussa 2021 Suomen Pankki (n.d.) toimitti ehdotuksen Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi oikeusministeriölle, joka aloitti strategian toteuttamisen vuoden 2022 alussa.

Strategian visiona on Suomen Pankin (2021, s. 8) mukaan se, että talousosaamisen taso on suomalaisilla maailman parasta vuoteen 2030 mennessä. Strategian mukaan visio on mahdollista saavuttaa parantamalla talousosaamisen eri osa-alueita ja siihen liittyvää ohjausta sekä tiedon saatavuutta. Eri osa-alueisiin sisältyvät teemoja koskien kotitalouksien arjen rahankäyttöä, hankintoja, luottoja, säästämistä ja sijoittamista.

Suomen Pankki (2021, s. 9) toteaa, että suomalaisten talousosaaminen voidaan nähdä olevan kansainvälisesti vertaillen hyvällä tasolla. Vertailujen kautta on kuitenkin löydetty,

että esimerkiksi naisten, vähän koulutettujen ja pienituloisten talousosaamisessa on parannettavaa. Suomen Pankki (2021, s. 10) myös korostaa, että talousosaamisen vahvistamista tarvitaan elämän eri vaiheissa ja tilanteissa. Vahvistamista tulee tapahtua lapsuudesta ja nuoruudesta aikuisuuteen, unohtamatta eläkeikää. Lisäksi Suomen Pankin (2021, s. 11) mukaan elämänmuutokset, siirtymävaiheet, yllättävät riskitilanteet yksilötasolla ja kansantaloudessa ovat hetkiä, jotka tulee huomioida strategian kohderyhmissä. Lisäksi Suomen Pankki (2021, s. 11) mainitsee yhtenä kohderyhmänä taloudellisesti haavoittuvat väestöryhmät, kuten maahanmuuttajaperheet.

Suomen Pankki (2021, s. 11) esittää, että talousosaamishankkeessa yhteistyötä on tarkoitus tehdä laajasti eri toimijoiden kesken, yli sektorirajojen. Suomen Pankki korostaa, että on tärkeää tavoittaa kohderyhmät, jotka erityisesti tarvitsevat opastusta ja löytää uusia foorumeita talousaiheille. Yhtenä esimerkkinä Suomen Pankki mainitsee neljännen sektorin, johon kuuluu esimerkiksi sosiaalinen media ja blogit. Vuoden 2023 toteutetun tutkimuksen perusteella Kalmi ja muut (2023, s. 20) näkevät, että Suomessa tulisi suunnata talousopetusta erityisesti aikuisväestöön, jotta talousosaamisen taso on maailman huippua strategian mukaisesti vuonna 2030.

2.4 Katsaus aikaisempaan kirjallisuuteen

Talousosaamista on tutkittu melko paljon kansainvälisellä tasolla ja tunnistettu toistuvia ilmiöitä. Yksi näistä ilmiöistä on sukupuolten välinen ero taloudellisessa tietämyksessä, tarkoittaen naisten heikompaa tietämystä miehiin verrattuna (ks. esim. Lusardi ja muut, 2010; Bucher-Koenen ja muut, 2021; Utkarsh ja muut, 2020). Myös naisten taloudellinen itseluottamus on heikompaa kuin miehillä (ks. esim. Bucher-Koenen ja muut, 2021; Samuelsson ja muut, 2024).

Kansainvälisesti on tunnistettu eroja miesten ja naisten talouslukutaidossa. Esimerkiksi Lusardi ja muut (2010, s. 17) raportoivat tutkimuksessaan naisten taloudellisen lukutaidon olevan heikompaa kuin miehillä. Myös Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 10) mukaan naisilla on yleisimmin ongelmia taloudellisessa tietämyksessä. Bucher-Koenen

ja muut (2021, s. 2) tunnistivat tutkimuksessaan naisten itsevarmuuden puutteen yhtenä syynä heikommalle talouslukutaidolle. Heidän mukaansa naiset vastaavat useammin ”en osaa sanoa” taloudellista tietämystä mittaaviin kysymyksiin, mutta jos tätä vastausvaihtoehtoa ei ole olemassa, he useimmin valitsivat oikean vastauksen.

Lusardi ja muut (2010, s. 17) ehdottivat sukupuolten välisen eron ratkaisemiseksi erityisesti naisille suunnattuja taloustaito-ohjelmia, sillä heidän mukaansa naisten tulokset olivat heikkoja niin taloudellisessa tietämyksessä kuin myös sijoitus- ja säästämiskäytöksessä. Bucher-Koenen ja muut (2021, s. 29) näkevät, että naisille suunnatut taloustaito-ohjelmat voivat pienentää sukupuolten välistä eroa, mutta lisää tutkimusta tarvitaan ymmärtämään sitä, mitä voidaan tehdä, jotta naisten tietämys olisi korkeampaa ja samalla heidän itseluottamuksensa talouteen liittyviin asioihin olisi korkeampaa.

Aiempi kirjallisuus on osoittanut yhteyden tulotason ja taloudellisen tietämyksen välillä sekä koulutustason ja tietämyksen välillä (ks. esim. Kalmi ja Ruuskanen, 2016). Korkeasti koulutettujen ja korkean tulotason omaavien tietämys on yleisesti ottaen korkeampaa kuin vähemmän koulutetuilla ja ansaitsevilla. On myös havaittu, että yrittäjien tietämys on korkealla tasolla (Kalmi ja Ruuskanen, 2016).

Kansainvälisesti on myös havaittu, että nuorten aikuisten taloustaidot ovat yleisesti ottaen heikommalla tasolla kuin heitä vanhempien ikäluokkien (ks. esim. Lusardi ja muut, 2010; Lusardi ja Shreeter, 2023). Esimerkiksi Utkarsh ja muut (2020) sekä Lusardi ja muut (2010) korostivat tutkimuksissaan vanhempien roolia nuorten aikuisten taloustaitojen taustalla.

Bucher-Koenenin ja muiden (2021, s. 29) mukaan ratkaisevan tärkeää on tukea yksilöitä niin taloudellisen tietämyksen lisäämisessä kuin myös herättää yksilöiden luottamusta heidän tietoihinsa ja taitoihin. Lusardin ja muiden (2010, s. 17) mukaan vanhemmat ovat yksi tärkeä kanava nuorten aikuisten taloudellisen tietämyksen taustalla. Heidän

mukaansa nuorten aikuisten taloudellisen tietämyksen tasoon vaikutti erityisesti se, jos vanhemmilla oli korkeampi koulutustaso tai vanhemmilla oli osakesijoituksia tai eläkesäästämisen ratkaisuja.

Utkarsh ja muut (2020, s. 5) tutkivat 18–29-vuotiaiden aikuisten talousosaamista Intiassa. Myös Utkarsh ja muut (2020, s. 7) havaitsivat naisten talouslukutaidon olevan heikompaa kuin miehillä. Heidän mukaansa nuoret aikuiset, jotka olivat keskustelleet vanhempiensa kanssa esimerkiksi kulutuskäyttäytymisestä ja säästämisen tärkeydestä, osoittivat todennäköisimmin positiivista asennetta säästämiseen ja kulujen seurantaan, joka taas johti parempaan odotettuun taloudelliseen hyvinvointiin.

Samuelsson ja muut (2024, s. 11) tutkivat ruotsalaisten nuorten aikuisten, 18–29-vuotiaiden talousosaamista. Heidän mukaansa taloudellisessa tietämyksessä eniten haasteita vastanneilla tuotti inflaatioon liittyvä kysymys, sillä vain kolmasosa osasi vastata oikein. Myös heidän tutkimuksensa tunnisti ilmiön siitä, että miehet vastasivat useammin oikein kuin naiset. Samuelsson ja muut (2024, s. 11) tunnistivat myös, että naiset vastasivat miehiä useammin ”en osaa sanoa” taloudellista tietämystä mittaaviin kysymyksiin.

Lusardi ja Streeter (2023, s. 4) tutkivat amerikkalaisen aikuisväestön talouslukutaitoa keskittyen ”kolmeen suureen” (*The Big Three*) talousosaamisen kysymykseen, jotka mittaavat kolmea osa-aluetta taloudellisessa tietämyksessä: korkoja, inflaatiota ja riskien hajauttamista. Heidän mukaansa (2023, s. 15) taloudellinen tietämys on heikompaa Yhdysvalloissa nuorilla, naisilla, vähemmän koulutetuilla ja työttömillä. He lisäävät, että taloudellinen tietämys oli alhaisinta nuorilla aikuisilla. Nuorilla oli myös vaikeuksia inflaatiokysymyksen kanssa, sillä vain 34 % vastasi siihen oikein. Myös tässä tutkimuksessa havaittiin sukupuolten välinen ero talousosaamisessa ja se, että naiset vastasivat useammin ”en osaa sanoa” kuin miehet.

Dewi ja muut (2020, s. 7) tutkivat 1982–2002 aikavälillä syntyneiden talouslukutaitoa, keskittyen korrelaatioihin heidän taloudellisen tietämyksensä, asenteiden ja taitojen ja taloudellisen käyttäytymisen välillä. Heidän mukaansa taloudellinen asenne korreloi taloudellisen käyttäytymisen kanssa. Hyvän taloudellisen asenteet omaavat yksilöt pystyvät paremmin hallitsemaan rahankäyttöään. He tyypillisesti vertailevat hintoja ennen ostopäätöstä, etsivät tietoa tuotteista, joita suunnittelevat ostavansa ja pitävät kirjaa kuluistaan. Lisäksi he ovat valmiita sijoittamaan varojaan tulevaisuuden varalle.

Pandey ja muut (2024, s. 7) tutkivat 18–29-vuotiaiden opiskelijoiden taloudellista käyttäytymistä Intiassa tarkoituksenaan muun muassa selvittää, miten taloudelliset asenteet ja talouslukutaito vaikuttavat nuorten aikuisten taloudelliseen käyttäytymiseen. Pandeyn ja muiden (2024, s. 12) mukaan peruskäsitteiden ymmärtäminen inflaatiosta, riski-tuotto-suhteesta ja hajautuksesta olivat merkittävässä roolissa luomassa positiivista taloudellista käyttäytymistä esimerkiksi sijoittamalla rahastoihin, osakkeisiin ja säästämällä rahaa tulevaisuuteen. Lisäksi Pandey ja muut (2024, s. 12) havaitsivat, että taloudelliset asenteet vaikuttavat positiivisesti taloudelliseen käyttäytymiseen. Harkitsevainen rahankäyttö ja kulujen seuraaminen johtivat useammin positiiviseen taloudelliseen käyttäytymiseen.

Ameliawati ja Setiyani (2018, s. 19) tutkivat opiskelijoiden talousosaamista ja tunnistivat, että taloudellisella asenteella on positiivinen vaikutus taloudelliseen käyttäytymiseen. Heidän mukaansa (2018, s. 14) yksilöllä, jolla on hyvä taloudellinen asenne, tulee olemaan myös hyvä talouslukutaito samalla kun heikomman taloudellisen asenteen omaavien yksilöiden talouslukutaito on heikompaa. Lisäksi heidän mukaansa (2028, s. 19) talouslukutaidolla on positiivinen vaikutus taloudelliseen käyttäytymiseen ja taloudellinen asenne vaikuttaa positiivisesti talouslukutaitoon.

3 Nuoret aikuiset ja talousosaaminen

Aiempien tutkimusten perusteella nuorten aikuisten taloudellisessa osaamisessa on vielä kehitettävää. Tässä osiossa tutustutaan kohderyhmän taloustaitojen nykytilanteeseen, haasteisiin ja niihin toimenpiteisiin, joihin on ryhdytty taitojen kartuttamiseksi Suomessa. Lopuksi perehdytään suomalaisten nuorten aikuisten talousosaamiseen tasoon kansainvälisesti vertaillen.

3.1 Taloustaitojen nykytilanne ja haasteet

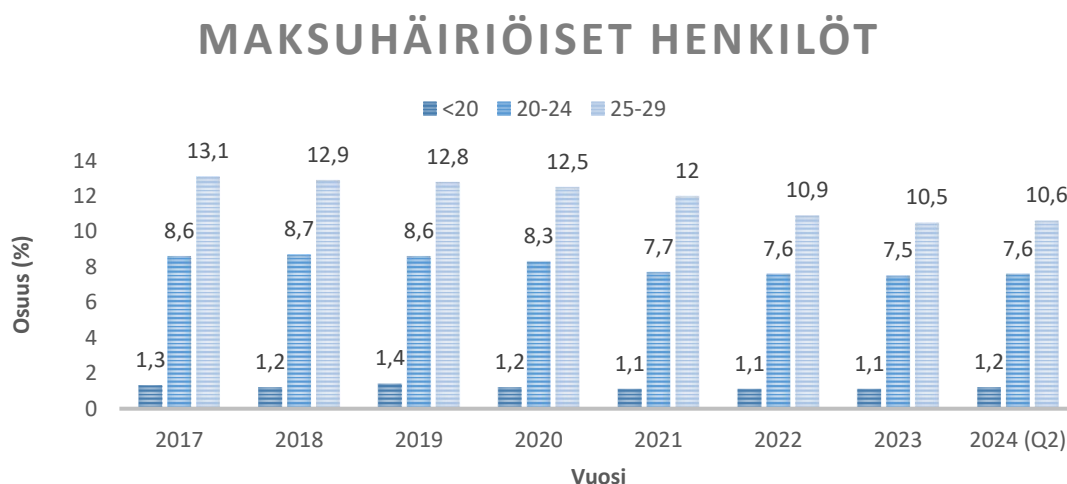
Raijaksen ja muiden (2020, s. 4) mukaan suomalaisten haasteina ovat omissa talousasioissa lyhytjänteisyys raha-asioiden suunnittelussa, maksuhäiriömerkinnät ja se, että säästäminen ei toteudu käytännössä. Heidän mukaansa pääosin suomalaisia kiinnostaa raha-asiat, mutta huomioitavaa kuitenkin on, että kiinnostus raha-asioihin vaihtelee: yleisesti miehet, korkeasti koulutetut ja hyvätuloiset ovat kiinnostuneimpia oman talouden raha-asioista.

Digitalisaatio ja muuttuva maailma vaativat myös aikuisväestöltä uudenlaisen talousosaamisen omaksumista (Pessi 2018, s. 14). Raijaksen ja muiden (2020, s. 5) mukaan eri elämänvaiheiden myötä eteen tulee erilaiset taloudelliset tarpeet ja haasteet talousosaamisessa. He kuvaavat, kuinka kuluttaja voi kokea haasteita taloudenhallinnassa elämän nivel- ja kriisivaiheissa. Heidän mukaansa oman kulutuksen sopeuttaminen voi olla haastavaa elämänvaiheissa, jotka liittyvät esimerkiksi itsenäisen elämän aloittamiseen, työttömyyteen, sairauteen, eläkkeelle jäämiseen tai parisuhdeeroihin.

Suomen Asiakastieto Oy:n (2024a) mukaan noin kymmenesosalla 20–29-vuotiaista suomalaisista oli maksuhäiriömerkintä vuoden 2024 ensimmäisen puoliskon aikana. Vuoden 2022 lopussa voimaan tullut luottotietolain muutos tarkoittaa sitä, että maksuhäiriömerkinnän saa pois maksamalla sen perusteena olevan velan (Suomen Asiakastieto Oy, 2024b). Tästä huolimatta Suomen Asiakastieto Oy:n (2024b) mukaan

maksuhäiriöisten määrä on kasvanut vuoden 2024 alkupuoliskolla ja lähestyy vuoden 2022 lopun lukuja, sillä kesäkuun 2024 lopussa heitä oli Suomessa yli 360 000.

Suomen Asiakastieto Oy:n maksuhäiriötilastojen mukaan (2017–2024) 18–29-vuotiaissa nuorissa aikuisissa eniten maksuhäiriöisiä henkilöitä on vuosien 2017–2024 aikana ollut 25–29-vuotiaissa. Nuorimmassa ikäluokassa maksuhäiriöiden määrä on pysynyt vuosien aikana lähes samana. 25–29-vuotiaiden maksuhäiriöisten henkilöiden määrä on laskenut vuodesta 2017 vuoteen 2023 asti, mutta vuoden 2024 toisen kvartaalin tulosten perusteella osuus olisi taas nousemassa. 20–24-vuotiaissa trendi on myös ollut hieman laskeva vuosien aikana.

Kuvio 2. Maksuhäiriöiset henkilöt (Suomen Asiakastieto Oy, 2017–2024).

Suomen Asiakastieto Oy:n mukaan (2017–2024) maksuhäiriöisiä miehiä on enemmän kuin naisia ja sama trendi on jatkunut koko mittausajan, vuodesta 2017 asti. Esimerkiksi vuoden 2024 toisen kvartaalin tilastoissa 25–29-vuotiaissa maksuhäiriöisten miesten osuus oli 12,5 % ja naisten 8,4 %. 20-24-vuotiaissa miesten osuus oli 9 % ja naisten 6 %, kun taas nuorimmassa ikäluokassa (<20) miesten osuus oli 1,5 % ja naisten 0,9 %.

Intrum Oy:n (2023, s. 8–9) suomalaisten kuluttajien maksutaparaportin mukaan talouslukutaidolla on vahva merkitys oman talouden hallinnassa. Heidän mukaansa

esimerkiksi vahvan talouslukutaidon omaavista kuluttajista vain 34 prosenttia oli jättänyt viimeisen vuoden aikana laskun maksamatta ajoissa, kun sama luku heikon talouslukutaidon omaavilla oli jopa 59 prosenttia. Intrum Oy:n mukaan (2023, s. 6) nuorilla aikuisilla yleisin syy laskun maksamatta jättämiseen oli unohtaminen. Raportin mukaan (2023, s. 3) nuoret aikuiset olivat useammin hankaluuksissa kuukausitilausten kanssa ja lisäksi heistä vain puolet kertoivat seuraavansa rahojensa kuluttamista.

Danske Bankin (2024c) ”Taloudellinen mielenrauha 2024” -kyselytutkimuksen mukaan suomalaiset nuoret aikuiset sijoittavat ahkerammin kuin koko väestö. Danske Bankin mukaan 18–24-vuotiasta 44 prosenttia eli lähes joka toinen ilmoitti sijoittavansa, samalla kun koko väestöstä 38 prosenttia ilmoitti sijoittavansa. Sijoittavien nuorten aikuisten määrä on noussut vauhdilla, sillä Danske Bankin mukaan heitä oli 28 prosenttia vuonna 2020. Kyselytutkimuksen tiedot kerättiin sähköisesti huhtikuussa 2024 ja Suomen osalta otoskoko oli 3031. Kyselytutkimus on toteutettu vuodesta 2018 lähtien Pohjoismaissa.

Kalmi ja muut (2023, s. 19) kuvaavat viimeisimmän OECD:n kyselyn perusteella suomalaisten aikuisten talousosaamisen olevan keskimäärin kohtuullisella tasolla. Heidän mukaansa tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa haasteita talousosaamisen eri osa-alueiden ja väestöryhmien välillä. Nuorten aikuisten taloudellinen tietämys on matalimmalla tasolla ja tällä ikäryhmällä on myös haasteita muilla talousosaamisen osa-alueilla. Esimerkiksi nuorten aikuisten taloudelliset asenteet ovat usein impulsiivisempia kuin vanhemmilla ihmisillä. Toisaalta nuorten aikuisten taloudellinen käyttäytyminen on joissain tilanteissa konservatiivisempaa kuin muilla ikäryhmillä.

Kalmin ja muiden (2023, s. 14) mukaan suomalaiset nuoret saivat ikäryhmistä heikoimmat pisteet taloudellisesta tietämyksestä. Nuorilla oli esimerkiksi haasteita inflaatioon liittyvien kysymysten kanssa. Kalmin ja muiden (2023, s. 16) mukaan nuorten aikuisten taloudellinen käyttäytymisen todettiin olevan korkeammalla tasolla kuin muiden ikäryhmien.

Kalmin ja muiden (2023, s. 16) mukaan nuoret aikuiset saivat taloudellisesta asenteesta matalammat pisteet. Tämä tulos viittaa siihen, että nuorten aikuisten taloudellinen asenne on huolettomampi kuin muiden ikäryhmien. Myös naiset saivat taloudellisesta asenteesta paremmat pisteet kuin miehet.

Kalmin ja muiden (2023, s. 16–18) mukaan digitaalinen talousosaaminen oli nuorilla heikompaa kuin muilla ikäryhmillä. Digitaalinen taloustietämys oli heikointa nuorten keskuudessa ja digitaalisista taloudellisista asenteista nuoret saivat selvästi heikoimmat pisteet. Sukupuolten välisissä eroissa digitaalisessa taloustietämyksessä loisti miehet ja naiset taas saivat korkeammat pisteet käyttäytymisen ja asenteiden suhteen.

Wilska ja Nyrhinen (2023, s. 2) tutkivat 18–29-vuotiaiden nuorten suomalaisten aikuisten säästämistapoja ja erityisesti mahdollisia sukupuolten välisiä eroja. Kyselytutkimus toteutettiin internet-pohjaisella lomakkeella ja aineisto kerättiin joulukuussa 2020. Wilska ja Nyrhinen (2023, s. 5) havaitsivat, että nuoret naiset säästävät tyypillisesti pankkitilille, kun nuoret miehet sijoittavat enemmän osakkeisiin tai rahastoihin. Heidän mukaansa sukupuolella ei kuitenkaan ollut merkitystä kokonaan säästämättä jättämisessä.

Wilskan ja Nyrhisen (2023, s. 5–6) mukaan korkeammat tulot ennakoivat säästämistä ja sijoittamista. He havaitsivat myös, että alhaisempi koulutustaso oli yhteydessä säästämättä jättämiseen ja muihin säästämistapoihin. Kiinnostavaa oli, että korkeampi ikä oli yhteydessä säästämättä jättämiseen. Heidän mukaansa tämä voi selittyä sillä, että säästäminen voi olla vaikeampaa heille, joille ajankohtaista on esimerkiksi perheiden perustaminen tai vakituisten kotien hankkiminen. Tällöin tyypillisesti kulut ovat suuremmat.

Wilska ja muut (2024, s. 11) tutkivat 15–29-vuotiaiden suomalaisten nuorten talousosaamista huhti-kesäkuussa 2024 toteutetun kyselytutkimuksen avulla. Wilskan ja muiden (2024, s. 52) tutkimuksessa haluttiin selvittää vastanneiden taloudellista

tietämystä ja käyttäytymistä sekä taloudellista itseluottamusta ja hyvinvointia. Näiden lisäksi tutkimus sisälsi osiot digitaalisesta talousosaamisesta, taloudellisesta identiteetistä, rahapeleistä ja kryptovaluuttoihin sijoittamisesta.

Wilskan ja muiden (2024, s. 52) mukaan 15–29-vuotiaiden talousosaaminen on Suomessa hyvällä tasolla. He kuitenkin kuvaavat, kuinka eroja löytyi muun muassa koulutuksen ja perhetaustan kautta. Lisäksi heidän mukaansa nuorten naisten talousosaaminen oli hieman paremmalla tasolla kuin miesten. Toisaalta tutkimus osoitti, että nuoret miehet kokevat taloudellisen hyvinvointinsa paremmaksi ja säästävät ja sijoittavat naisia enemmän. Huomioitavaa kuitenkin oli myös se, että miehillä oli naisia useammin ollut kokemuksia taloudellisista epäonnistumisista.

3.2 Kohentamistoimet Suomessa

Tutkimuksessaan Kalmi ja muut (2023, s. 19) toteavat, että Suomessa ei ole tällä hetkellä aikuisväestölle suunnattua suunnitelmallista talousopetusta. He korostavat keskusteluissa olleen puhetta esimerkiksi työnantajien tai terveydenhuollon kautta järjestettävästä talousopetuksesta aikuisille. Raijaksen (2021) mukaan finanssisektorilla on Suomessa tänä päivänä suuri rooli talousosaamisen edistämässä. Raijaksen (2021) mukaan esimerkiksi Vakuutus- ja rahoitusneuvonta, Finanssiala ry, pankit, Finanssivalvonta, Suomen Pankki ja sen rahamuseo sekä Pörssisäätiö osallistuvat aktiivisesti talousosaamisen edistämiseen.

Raijas (2021) toteaa talousosaamisen edistämisen toimintamuotojen olevan monikanavaiset finanssisektorilla. Raijaksen (2021) mukaan tavallisin edistämismuoto on erilaiset koulutukset ja kohdennetut materiaalit. Lisäksi Raijas (2021) luettelee muina muotoina esimerkiksi henkilökohtaisen neuvonnan, työpajatoiminnan, erilaiset vierailut ja tilaisuudet, tapahtumat ja viestinnän. Raijaksen (2021) mukaan edistämistä tapahtuu niin virtuaalisesti kuin myös fyysisten kohtaamisten ja tapahtumien avulla.

Raijaksen (2021) mukaan Taloustaitohanke on Helsingin Diakonissalaitoksen organisoima hanke, joka toimii yhteistyössä Danske Bankin, Nordean, OP Ryhmän ja Suomen Pankin kanssa. Raijas (2021) lisää, että kohderyhmänä hankkeessa on 16–29-vuotiaat, syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Raijaksen (2021) mukaan heille järjestetään työpajoja ja koulutuksia vapaaehtoisten pankkiammattilaisten vetäminä.

Monitieteellisessä DigiConsumers-tutkimushankkeessa tavoitteena on edistää 13–25-vuotiaiden talousosaamista, erityisesti digitaalisissa kulutusympäristöissä (DigiConsumers, n.d.). Tutkimushankkeen rahoittajana toimii Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvosto (STN) ja sen toteutusaika on 2019–2025 (DigiConsumers, n.d.). Hankkeessa taloustaitojen edistämiseksi kehitetään uudenlaisia digitaalisia työkaluja ja oppimisen muotoja (DigiConsumers, n.d.). Raijaksen (2021) mukaan hankkeessa on mukana 33 kumppania, myös finanssisektorin toimijoita.

Vakuutus- ja rahoitusneuvonta (FINE) tarjoaa omilla internet-sivuillaan perustietoja muun muassa vakuutuksiin, pankkiasiointiin, laina-asioihin ja säästämiseen ja sijoittamiseen liittyen (FINE, 2022). Raijaksen (2021) mukaan FINE on julkaissut näistä aihealueista sivuilleen erilaisia oppaita, ohjeistuksia ja vertailuja. Raijas (2021) mainitsee FINEn talousosaamisen edistämistoimeksi myös sen, että FINE tarjoaa neuvontaa finanssialan asiakkaille monikanavaisesti niin puhelimitse kuin kirjallisessa muodossa.

Monet pankit ovat ottaneet viime vuosina myös vahvempaa roolia suomalaisten talousosaamisen edistämisessä. Esimerkiksi Nordea Bank Oyj (2024a) tekee yhteistyötä oppilaitosten ja kumppaneidensa kanssa edistääkseen erityisesti lasten ja nuorten talousosaamista. Nordea Bank Oyj (2024a) järjestää muun muassa Oman talouden eväät -työpajoja peruskoulu- ja lukioikäisille nuorille, Taloussankari-kilpailun 8. luokkalaisille ja Yrityskyläpäiviä yläkouluikäisille.

Nordea Bank Oyj (2024b) on koonnut internetsivuilleen ”Taloustaito-ohjelma” -nimisen osion, jonka tarkoitus on lisätä talouden perustietämystä. Taloustaito-ohjelma on kaikille avoin ja sisältää noin kymmenen minuutin mittaisia opetusvideoita. Videot koostuvat neljästä aihealueesta, jotka ovat taloussanasto, säästäminen, budjetointi ja asuminen.

OP Ryhmä (n.d. -a) toimii viestintäkumppanina ”Miten talous toimii?” -verkkokurssille, jonka on toteuttanut Taloustieteen keskus Helsinki GSE. Heidän mukaansa kurssille oli mahdollista osallistua syksystä 2024 alkaen ja sen kerrotaan sopivan parhaiten toisen asteen opintoja suorittavalle tai sitä vanhemmille. Taloustieteen keskus Helsinki GSE:n (n.d.) mukaan kurssilla käsitellään muun muassa markkinoita ja hinnanmuodostusta, ulkoisvaikutuksia ja julkistaloutta, rahoitusmarkkinoita ja investoimista, talouskasvua ja suhdannevaihteluita ja globaaleja haasteita.

OP Ryhmä (n.d. -b) on myös julkaissut vuonna 2025 kaikille avoimen kokonaisuuden ”OP Sijoituskoulun”. Heidän mukaansa sijoitusohjelma koostuu kymmenestä eri tasoisesta kurssista, joissa aiheina ovat muun muassa sijoittamisen aloittaminen ja sijoituskohteiden valinta. Lisäksi OP Ryhmä (n.d. -c) on ollut mukana toteuttamassa 15–19-vuotiaiden talousosaamistutkimusta yhdessä Helsingin yliopiston ja Jyväskylän yliopiston kanssa. OP Ryhmä (n.d. -c) toteuttaa myös koulu- ja oppilaitoskäyntejä ympäri Suomen lasten ja nuorten taloustaitojen edistämiseksi.

Danske Bank (2024a, s. 1) on tuottanut vuodesta 2018 alkaen ”Taloudellinen mielenrauha” -kyselytutkimuksen, jossa tutkitaan vuosittain pohjoismaalaisten taloudellista mielenrauhaa. Näiden lisäksi Danske Bank (2024b, s. 2) julkaisi myös erillisen raportin vuonna 2024, selvitettiin suomalaisten tyytyväisyyttä omaan varallisuustilanteeseensa. Näissä Danske Bankin (2024a, s. 14; 2024b, s. 14) tutkimuksissa kohderyhmänä käytetään aikuisväestöä.

Kuluttajansuoja-sivusto on Finanssivalvonnan ylläpitämä sivusto, joka tarjoaa kuluttajille tietoa tuotteista ja palveluista finanssimarkkinoilla sekä lisäksi asiakkaan oikeuksista ja velvollisuuksista (Finanssivalvonta, n.d.). Sivustolle Finanssivalvonta (n.d.) on koontanut ohjeistuksia eri asiointitilanteisiin ja ongelmiin palveluntarjoajan kanssa. Myös Finanssivalvonta (n.d.) tarjoaa neuvontaa puhelimitse.

Myös Pörssisäätiö on sitoutunut talousosaamisen edistämiseen. Sen vaikuttamisteemoihin hallituskaudella 2023–2027 kuuluvat kotitalouksien roolin vahvistaminen sekä säästämiseen ja omistamiseen kannustaminen (Pörssisäätiö, 2023). Pörssisäätiö (2023, s. 7) näkee, että taloustiedon opetusta tulisi lisätä ja se tulisi olla opetusohjelmassa jo peruskoulun ala-asteelta lähtien. Lisäksi Pörssisäätiö (2023, s. 7) korostaa opettajien osaamista ja että talousosaamista opetettaisiin niin omana aineenaan kuin myös soveltuvasti osana muita aineita.

Pörssisäätiö (n.d.) tarjoaa laajasti maksutonta tietoa sijoittamiseen. He ovat tuottaneet muun muassa ”Sijoituskoulu” -kokonaisuuden ja tarjoavat aloittavalla sijoittajalle perusasioita sisältävän tietopaketin. Lisäksi Pörssisäätiö julkaisee esimerkiksi Sijoittajan vero-opasta ja Osakeopasta, järjestää alle 20-vuotiaille nuorille ”Pörssilähtettiläs” ohjelmaa ja opiskelijoille ”Pörssiguru”-opintokokonaisuutta. Seuraavassa taulukossa esitetään vielä kootusti eri toimijoiden ja hankkeiden kohentamistoimia.

Taulukko 1. Eri toimijoiden ja hankkeiden talousosaamisen toteutuksia Suomessa.

Toimija / hanke	Toteutus
Danske Bank	Taloudellinen mielenrauha -tutkimus ja -podcast
DigiConsumers-hanke	Uudet digitaaliset työkalut ja oppimisen muodot
Finanssivalvonta	Kuluttajansuoja-sivusto, neuvonta puhelimitse
FINE	Oppaat, ohjeistukset, vertailut, neuvonta puhelimitse ja kirjallisesti
Nordea Bank Oyj	Taloustaito- ja valmennus-sivusto, Oman talouden eväät -työpajat, Taloussankari-kilpailu, Yrityskylä

OP Ryhmä	Viestintäkumppanina verkkokurssilla ”Miten talous toimii?”, ”OP Sijoituskoulu” -verkkokurssikokonaisuus, koulu- ja oppilaitoskäynnit
Taloustaitohanke	Työpajat ja koulutukset pankkiammattilaisten vetäminä
Takuusäätiö	Useita hankkeita, mm. Palkka haltuun, Kestävät talouspolut, Kotouttavat taloustaidot, Penno -oman talouden seurantaväline
Pörssisäätiö	Sijoituskoulu, Pörssilähtetiläs-ohjelma, Pörssiguru-opintokokonaisuus, tapahtumat, aloittavan sijoittajan tietopaketti, Sijoittajan vero-opas, Osakeopas
Suomen Pankki	Talousoasaamiskeskus, Rahamuseo, Taloustaitohanke yhteistyössä muiden tahojen kanssa

3.3 Kansainvälinen vertailu

Suomi on ollut mukana kahdessa OECD/INFE:n toteuttamassa kansainvälisessä kyselyssä. Ensimmäinen, vuoden 2014 kysely, toteutettiin Suomessa kasvokkain tehtävänä tutkimuksena. Vuoden 2023 kysely toteutettiin internet-pohjaisena kyselynä (Kalmi ja muut, 2023, s. 5). Näin ollen vuoden 2014 ja 2023 kyselyt eivät ole täysin vertailukelpoisia. Lisäksi OECD on kehittänyt jatkuvasti käyttämäänsä mittaristoa ja esimerkiksi uusimpaan kyselyyn lisättiin kysymyksiä digitaalisesta talousoasaamisesta (Kalmi ja muut, 2023, s. 5). Vuoden 2014 kyselyyn osallistui 30 maata ja vuoden 22 kyselyyn 39 maata, joka mahdollisti laajemman vertailun tekemisen (OECD, 2016, s. 5; OECD, 2023, s. 3).

Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 3–4) mukaan Suomi oli mukana OECD/INFE:n toteuttamassa kansainvälisessä kyselyssä vuonna 2016, jossa käytettiin ensimmäistä kertaa kansainvälisesti vertailukelpoisia kysymyksiä. Heidän mukaansa tutkimuksen varsinaiset haastattelut toteutettiin helmi-huhtikuun 2014 aikana. Kasvokkain tapahtuneen kyselytutkimuksen toteutti TNS Gallup, jossa Vaasan ja Tampereen

yliopistot toimivat toimeksiantajina. Tutkimuksen otos oli 1477 havaintoa ja haastateltavien ikähaarukka 18–92-vuotta.

Tämä tutkimus koostui Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 4) mukaan OECD:n määritelmän mukaisesti taloudellisesta tietämyksestä, käyttäytymisestä ja asenteista. Kalmi ja Ruuskanen (2016, s. 4) kuvaavat, kuinka he käyttivät tutkimuksessaan pääasiassa OECD:n määrittelemiä kysymyksiä. He päätyivät myös muuttamaan joitain OECD:n kyselyn kysymyksiä ja ottamaan mukaan myös muutamia muussa kirjallisuudessa esiintyneitä kysymyksiä. Osa-alueista taloudelliseen käyttäytymiseen he eivät tehneet muutoksia vaan esitetyt kysymykset olivat täysin vertailukelpoisia OECD:n kyselyn kysymysten kanssa.

Suomalaisten vastaajien taloudellinen tietämys oli Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 4–5) mukaan yleisesti hyvällä tasolla. Heidän mukaansa monesta kysymyksestä suomalaiset vastaajat saivat korkeammat pisteet kuin mikään muu OECD-tutkimukseen osallistunut maa. Haasteita vastaajille tuotti kuitenkin inflaatioon liittyvä kysymys, sillä oikein vastanneiden osuus oli suhteellisen pieni.

Taloudellisessa käyttäytymisessä Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 6–8) mukaan suomalaisten vastaajien tulokset olivat hyviä verrattuna OECD:n tutkimukseen. Heidän mukaansa suomalaiset menestyivät hyvin esimerkiksi kysymyksessä koskien tavoitteellisuutta. Toisaalta he kuvaavat, kuinka suomalaisista vastaajista vain 26 % kertoi tekevänsä henkilökohtaisen tai kotitalouden budjetin. Tämän luvun he katsoivat olevan alhainen verrattuna OECD:n tutkimukseen. Heidän mukaansa henkilökohtaisen budjetin laatiminen on suositumpaa alhaisen tulotason maissa.

Kalmi ja Ruuskanen (2016, s. 8) tutkivat myös taloudellisen tietämyksen ja taloudellisen käyttäytymisen yhteyttä. Heidän mukaansa monet tutkimukset ovat osoittaneet, että korrelaatio tietämyksen ja käyttäytymisen välillä on vähäinen. He toteavat, että Suomessa korrelaatiokerroin oli 0,12, jota voidaan pitää vähäisenä.

Taloudelliset asenteet vaikuttavat Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 8–9) mukaan huomattavasti taloudelliseen käyttäytymiseen. He kuvaavat, kuinka asenteilla saattaa olla jopa suurempi vaikutus kuin käyttäytymisellä. Tutkimuksessaan he muodostivat taloudellisten asenteiden väitteistä indeksin, jotta korrelaatioiden mittaaminen tietämyksen ja käyttäytymisen kanssa olisi mahdollista. Asenteiden ja tietämyksen välinen korrelaatio oli 0,13 ja asenteiden ja käyttäytymisen 0,37.

Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 10) tutkimus osoitti, että keskimäärin suomalaisten taloudellinen lukutaito on korkealla tasolla kansainvälisesti vertaillen. Kuitenkin he havaitsivat, että alle 30-vuotiailla oli hieman enemmän haasteita taloudellisen lukutaidon kanssa kuin muilla ikäluokilla. Taloudellisessa käyttäytymisessä he tunnistivat haasteita pienituloisilla, jotka olivat tutkimuksessa määritelty alle 10 000 euroa vuodessa ansaitseviin. Pienituloiset saivat myös tietämyksestä alhaisemmat pisteet kuin muu väestö.

Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 10) mukaan naisilla oli huomattavasti yleisemmin haasteita taloudellisessa tietämyksessä kuin miehillä. Toisaalta he kuvaavat, kuinka taas miehillä oli enemmän ongelmia taloudellisen käyttäytymisen suhteen. Lisäksi työttömillä työnhakijoilla on yleisemmin ongelmia taloudellisessa käyttäytymisessä. Tämän tutkimuksen perusteella Kalmi ja Ruuskanen (2016, s. 11) toteavat nuorten, pienituloisten ja työttömien olevan riskiryhmänä erityisesti taloudellisessa käyttäytymisessä ja tietämyksessä naiset.

Vuoden 2023 tutkimus koostui myös kolmesta osa-alueesta, taloudellisesta tietämyksestä, käyttäytymisestä ja asenteista (Kalmi ja muut, 2023, s. 6). OECD (2023, s. 28) käy läpi, kuinka yleisesti nuorten aikuisten, 18–29-vuotiaiden, taloudellisen lukutaidon taso on alhaisempi verrattuna 30–59-vuotiaisiin. Suomalaisten nuorten aikuisten taloudellisen tietämyksen taso oli alhaisempaa kuin keski-ikäisillä. OECD:n (2023, s. 28) mukaan vastaavia tuloksia oli havaittavissa myös Luxemburgissa ja Ruotsissa.

Lisäksi OECD (2023, s. 7) löysi, että yleisesti naisten taloudellisen lukutaidon taso on hieman heikompaa kuin miehillä. Kuitenkin sukupuolten väliset erot taloudellisessa tietämyksessä olivat keskimääräistä suuremmat Suomessa, mutta myös Virossa, Kreikassa, Jordaniassa, Luxemburgissa, Saudi Arabiassa ja Ruotsissa.

Kalmi ja muut (2023, s. 19) havaitsivat, että korrelaatio taloudellisen käyttäytymisen ja asenteiden välillä on melko voimakas (0,31). Sen sijaan taloudellisen tietämyksen ja käyttäytymisen (0,20) ja asenteiden (0,15) välillä ei ole voimakasta korrelaatiota. Heidän mukaansa tämä tulos osoittaa sen, että taloudelliset asenteet ovat voimakkaammin yhteydessä taloudelliseen käyttäytymiseen kuin tietämys.

Vuoden 2023 tutkimuksessa Kalmi ja muut (2023, s. 16) havaitsivat nuorten aikuisten taloudellisen käyttäytymisen olevan vanhempia ikäryhmiä korkeammalla tasolla. Lisäksi heidän mukaansa koulutus on positiivisesti yhteydessä taloudelliseen käyttäytymiseen kuten myös taloudelliseen tietämykseen. Maantieteellisesti he eivät löytäneet käyttäytymisessä suurempia eroja Etelä-, Itä-, Länsi- ja Pohjois-Suomen välillä. Taloudellisten asenteiden osalta Kalmi ja muut (2023, s. 16) totesivat iän tuovan mukanaan konservatiivisempaa taloudellista asennetta, sillä korkeimmat pisteet olivat saaneet tästä asiasta 70-vuotiaat tai sitä vanhemmat.

4 Tutkimuksen kuvaus

Tässä osiossa käydään ensimmäisenä läpi tutkimukselle määritellyt tutkimuskysymykset, tavoitteet ja hypoteesit. Näiden jälkeen esitellään tutkimukseen valittua aineistoa ja aineistonkeruumenetelmää. Lisäksi kuvataan valitut tutkimusmenetelmät ja määritelmät tutkimuksessa käytettävistä muuttujista.

4.1 Tutkimuskysymykset, tavoitteet ja hypoteesit

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys on, miten taloudelliset asenteet ja taloudellinen tietämys vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Lisäksi tutkimuksen toinen tutkimuskysymys on, miten vastaajan taustat vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Tässä tutkimuksessa vastaajan taustoina käytetään sukupuolta, ikää, asuinalueetta, työllisyystilannetta ja tulotaso.

Tutkimuksen tavoitteena on siis tarkastella nuorten suomalaisten aikuisten taloudellista lukutaitoa. Taloudellinen lukutaito koostuu OECD/INFE:n määritelmän mukaisesti kolmesta osa-alueesta, jotka on kaikki sisällytetty tähän tutkimukseen. Tavoitteena on verrata taloudellisten asenteiden ja taloudellisen tietämyksen vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen eli millainen vaikutus näillä on käyttäytymiseen. Lisäksi tutkitaan, miten taustatiedot vaikuttavat käyttäytymiseen. Tällä tutkimuksella on kaksi hypoteesia, joista ensimmäinen on seuraava:

H₁: Taloudellisilla asenteilla ja tietämyksellä on positiivista vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen

Ensimmäinen hypoteesi (H1) on, että taloudellisilla asenteilla ja taloudellisella tietämyksellä on positiivista vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen. Hypoteesi saa tukea aiemmasta tutkimuksesta, sillä esimerkiksi Ameliawati ja Setiyani (2018), Dewi ja muut (2020) sekä Pandey ja muut (2024) tunnistivat, että taloudelliset asenteet

vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Myönteinen asenne johtaa parempaan taloudelliseen käyttäytymiseen.

Ensimmäinen hypoteesi taloudellisen tietämyksen osalta saa myös tukea aiemmista tutkimuksista, sillä esimerkiksi Pandey ja muut (2024), Long ja Tue (2024) sekä Kim ja muut (2018) ovat havainneet, että parempi taloudellinen tietämys johtaa myös parempaan taloudelliseen käyttäytymiseen. Tutkimuksen toinen hypoteesi on seuraava:

H₂: Nuorten miesten taloudellinen käyttäytyminen on heikompaa kuin nuorilla naisilla

Tämän tutkimuksen toinen hypoteesi (H2) on, että nuorten miesten taloudellinen käyttäytyminen on nuoria naisia heikommalla tasolla. Hypoteesi saa tukea esimerkiksi kansainväliseltä tasolta Longin ja Tuen (2024, s. 8) tutkimuksesta, jossa he havaitsivat erityisesti naisten pidemmän aikavälin taloudellisen käyttäytymisen olevan vastuullisempaa kuin miehillä. Lisäksi kotimaassa Kalmi ja Ruuskanen (2016, s. 10) havaitsivat naisten ongelmien taloudellisessa käyttäytymisessä olevan vähäisempiä miehiin verrattuna.

4.2 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona käytetään Kalmin, Vaahtoniemen, Raijaksen, Rannan, Ruuskasen ja Buturakin talousosaamista mittavaa kyselytutkimusta vuodelta 2023 (Kalmi ja muut, 2023). Tutkimuksen rahoittajina toimivat osittain Oikeusministeriö ja DigiConsumers-tutkimushanke (Vaahtoniemi ja muut 2023, s. 3). Vaahtoniemen ja muiden (2023, s. 3) mukaan toteutetun tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään kansallisessa talousosaamisen strategiassa.

Aineiston tiedonkeruu tässä tutkimuksessa toteutettiin tammi-helmikuun vaihteessa 2023 ja tiedonkeruumenetelmänä käytettiin internet-pohjaista kyselylomaketta (Vaahtoniemi ja muut, 2023, s. 3). Vaahtoniemen ja muiden (2023, s. 3) mukaan kyselyn toteutti Innolink. Heidän mukaansa tutkimuksen kyselylomake oli muotoiltu

OECD/INFE:n ohjeistuksen mukaisesti, jotta kansainvälinen vertailu olisi mahdollista. Lisäksi heidän mukaansa siihen sisällytettiin kysymyksiä esimerkiksi vakuutusosaamisesta, jotka eivät kuulu OECD:n kyselyyn.

Vaahtoniemen ja muiden (2023, s. 3) mukaan talousosaamisen kyselyissä internet-pohjaisten kyselyiden olevan tänä päivänä yleisimmin käytetty tiedonkeruumenetelmä kuin kasvokkain tapahtuvat kyselyt. Aiempi Kalmin ja Ruuskasen vuonna 2014 toteuttama talousosaamisen kyselytutkimus Suomessa toteutettiin kasvokkain. Kuitenkin Vaahtoniemi ja muut (2023, s. 3) toteavat, että internet-kyselyn myötä aineiston kansainvälinen vertailu on helpompaa. Lisäksi heidän mukaansa huomioitavaa on, että nämä kaksi suomalaista kyselytutkimusta eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään johtuen erilaisista aineistonkeruumenetelmistä.

Vaahtoniemi ja muut (2023) toteuttivat kyselytutkimuksen OECD/INFE:n kyselyn ohjeistuksen mukaisesti 18–79-vuotiaille suomalaisille aikuisille ja kyselyn alkuperäinen otos oli 2000 vastaajaa. Vaahtomäki ja muut (2023, s. 3) havaitsivat aineistossa vastauksia, jotka vaikuttivat epäluotettavilta, koska niihin oli vastattu poikkeuksellisen nopeasti. He hyödynsivät Greszkin ja muiden (2015) käyttämää menetelmää niiden vastausten poistamiseksi, joissa vastausaika oli lyhyempi kuin 50 % mediaanivastausajasta. He ilmoittivat menettelyn jälkeiseksi otoskooksi 1806 vastaajaa eli vastauksista poistettiin noin kymmenen prosenttia.

Tämä tutkimus rajautui koskemaan nuorten aikuisten talouslukutaitoa. Tämän takia Vaahtoniemen ja muiden (2023) tutkimuksen aineistosta on rajattu mukaan ainoastaan 18–29-vuotiaiden vastanneiden tulokset. Tässä ikäryhmässä vastanneita oli yhteensä 231 sen jälkeen, kun epätavallisen nopeat vastaukset oli poistettu.

Heikkilän (2014, s. 14) mukaan tutkimusmenetelmäksi voidaan valita kvantitatiivinen eli määrällinen tai kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Hän lisää, että sopivan lähestymistavan valintaan vaikuttavat esimerkiksi tutkimusongelma ja tutkimuksen

tarkoitus. Heikkilän (2014, s. 15) mukaan kvantitatiivisen tutkimuksen avulla halutaan selvittää lukumääriä ja prosenttiosuuksia, ja menetelmän hyödyntäminen vaatii riittävän edustavaa otoskokoja. Hänen mukaansa aineiston keruussa hyödynnetään tavallisesti strukturoituja tutkimuslomakkeita, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot.

Heikkilä (2014, s. 15–16) kuvaa, että kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella pyritään selvittämään tutkimuskohdetta ja sen käyttäytymistä. Menetelmä eroaa kvantitatiivisesta sillä, että kvalitatiivinen tutkimus keskittyy tyypillisesti pieneen otoskokoan. Tapaukset valitaan harkinnanvaraisesti ja tavoitteena on analysoida ne tarkasti. Yleensä aineiston keruu on vähemmän strukturoitua kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, mutta tietoja voidaan kerätä myös lomakehaastattelujen avulla. Lisäksi tyypillisesti voidaan hyödyntää erilaisia haastattelutilanteita, kuten ryhmäkeskusteluita tai teemahaastatteluja.

Tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmä on kvantitatiivinen. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan ilmiötä numeerisen tiedon pohjalta, otoskoko on riittävä ja aineisto strukturoidulla lomakkeella kerättyä. Tutkimuksessa hyödynnettävässä aineistossa käytettiin ennalta määriteltäviä vastausvaihtoehtoja. Seuraavaksi määritellään aineiston tarkasteluun valitut analyysimenetelmät.

Heikkilän (2014, s. 227) mukaan monimuuttujamenetelmien avulla pyritään tutkimaan yhteyksiä useiden muuttujien välillä ja tavoitellaan laajan aineiston sisältämän informaation yksinkertaistamista. Usean muuttujan regressioanalyysi on yksi monimuuttujamenetelmistä, johon samanaikaisesti on sisällytetty useita selittäviä muuttujia (Kaakinen & Ellonen, n.d.). Kaakisen ja Ellosen (n.d.) mukaan mallissa regressiokertoimien tarkoitus on kuvata selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan samalla kun muiden muuttujien vaikutus on vakioitu. Tutkielmassa tarkastellaan muuttujien välisiä suhteita seuraavan usean muuttujan regressiomallin mukaisesti:

$$y = a + b_1 x_1 + b_2 x_2 + \dots + b_n x_n + \varepsilon,$$

missä y on selitettävä muuttuja, a on vakio, b_1, b_2 ja b_n ovat selittävien muuttujien kertoimia, x_1, x_2 ja x_n ovat selittäviä muuttujia ja ε on residuaali eli jäännöstermi (Heikkilä 2014, s. 235).

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään korrelaatioanalyysia ja usean muuttujan regressioanalyysia. Korrelaatioanalyysin avulla halutaan selvittää muuttujien välistä lineaarista riippuvuutta. Korrelaatioanalyysin lisäksi käytetään usean muuttujan regressioanalyysia, koska halutaan tutkia useamman selittävän muuttujan yhteyttä selitettävään muuttuajaan.

Heikkilä (2014, s. 91) kuvaa, kuinka korrelaatiokertoimet arvot voivat vaihdella välillä -1 ja 1, jolloin arvo 1 kuvaa täydellistä positiivista yhteyttä ja -1 täydellistä negatiivista yhteyttä. Hänen mukaansa positiivinen korrelaatio tarkoittaa sitä, että toisen muuttujan arvon kasvaessa myös toisen muuttujan arvo kasvaa ja negatiivinen korrelaatio taas sitä, että toisen muuttujan arvon kasvaessa toisen arvo vähenee. Heikkilä (2014, s. 91) lisää, että mikäli kertoimen arvo on nolla, muuttujilla ei nähdä olevan yhteyttä.

Kaakisen ja Ellosen (n.d. -a) mukaan regressioanalyysin tulosten tulkitsemisessa käytetään esimerkiksi regressioanalyysin selitysvoimaa kuvaavia testejä, joista tyypillisimpiä ovat R^2 -luku (R-Squared) ja F-testi. Kaakisen ja Ellosen (n.d. -a) mukaan R^2 -luvun kuvaa sitä prosenttiosuutta, minkä regressioanalyysin selittävät muuttujat selittävät mallin selitettävän muuttujan vaihtelusta ja se saa arvon nollan ja yhden väliltä. Kaakisen ja Ellosen (n.d. -a) mukaan korjattua R^2 -lukua (Adjusted R-Squared) voidaan hyödyntää vertailutilanteissa, kun halutaan tutkia kahden eri regressioanalyysin tuloksia.

F-testistä Kaakinen ja Ellonen (n.d. -a) toteavat, että tällä tilastollisella testillä saadaan selville, onko regressioanalyysiin valituilla muuttujilla mahdollista selittää selitettävän muuttujan vaihtelua. Heidän mukaansa F-testin p-arvoa tulee tarkastella suhteessa

valittuun luottamustasoon. Tutkimuksessa hyödynnettävät muuttujat kuvataan seuraavassa osiossa.

4.3 Muuttujat

Tässä tutkimuksessa selitettävä muuttuja on taloudellinen käyttäytyminen. Taloudellisesta käyttäytymisestä on luotu summamuuttuja OECD/INFE:n kansainvälisen kyselyn mittariston mukaan ja se sisältää valitut taloudellisen käyttäytymisen kysymykset. Selittävät summamuuttujat, taloudellinen tietämys ja taloudellinen asenne, ovat luotu samaa OECD/INFE:n kyselyn mittaristoa hyödyntäen.

OECD:n (2022, s. 46) mukaan kansainvälisessä kyselyssä taloudellisen käyttäytymisen mittari koostuu kysymyksistä, jotka liittyvät muun muassa budjetointiin, säästämiseen, lainaamiseen ja laskujen maksamiseen ajallaan. Tässä mittarissa pisteet jakautuvat välille 0–9. Vastaukset pisteytettiin OECD:n (2022, s. 39–45) menetelmää hyödyntäen, jossa lähtökohtaisesti oikeasta vastauksesta sai yhden pisteen ja muissa tilanteissa nolla pistettä.

Taloudellisen tietämyksen summamuuttuja muodostettiin samaa OECD:n (2022, s. 46) mittaristoa hyödyntäen. Tässä osiossa pisteet jakautuivat asteikolle 0–7. Pisteytys noudatti myös OECD:n (2022, s. 44) luomaa mallia, jossa oikeasta vastauksesta sai yhden pisteen ja muissa tilanteissa nolla pistettä.

Taloudellisten asenteiden summamuuttuja koostuu OECD:n (2022, s. 46) mukaan kolmen asennekysymyksen keskimääräisestä vastauksesta, eli vastaajan pisteet kolmesta kysymyksestä laskettiin yhteen ja jaettiin kolmella. Mikäli vastaaja oli valinnut vastausvaihtoehdoista -97, -98. tai -99 (en osaa sanoa, kysymys ei koske minua tai en halua vastata), nämä pisteytettiin OECD:n (2022, s. 43) mukaan pisteeksi kolme. OECD:n (2022, s. 46) mukaan saatu keskiarvo uudelleenskaalattiin asteikolle 0–4. Tarkemmat kuvaukset mittarien sisällöstä ja niihin kuuluvista kysymyksistä löytyvät osioista 5.2, 5.3 ja 5.4.

Tutkimuksen taustamuuttujina käytetään sukupuolta, ikää, asuinpaikkaa, työllisyystilannetta ja tulotasoa. Taustamuuttujat ovat kategorisia eli niissä tuloksia verrataan perusryhmään. Seuraavassa taulukossa on esitetty tutkimuksessa käytettävät muuttujat luokitellen selitettävään, selittäviin ja taustamuuttujiin. Myös taustamuuttujien perusryhmät on selitetty taulukossa.

Taulukko 2. Tutkimuksessa käytettävät selitettävät ja selittävät muuttujat.

Muuttuja	Muuttujan lyhenne	Muuttujan kuvaus
Selitettävät muuttujat		
Taloudellinen käyttäytyminen	Käyttäytyminen	Sisältää taloudellisen käyttäytymisen kysymykset (summamuuttuja).
Selittävät muuttujat		
Taloudellinen tietämys	Tietämys	Sisältää taloudellisen tietämyksen kysymykset (summamuuttuja).
Taloudellinen asenne	Asenteet	Sisältää taloudellisten asenteiden kysymykset (summamuuttuja).
Taustamuuttujat		
Sukupuoli	Nainen	Saa arvon 1, jos vastaaja on nainen ja arvon 0, jos vastaaja on mies.
Ikä		Kategorinen muuttuja, jossa perusryhmänä ovat 18–20-vuotiaat. Muut luokat ovat 21–24- ja 25–29-vuotiaat.
Asuinalue		Kategorinen muuttuja, jossa perusryhmänä Etelä-Suomessa asuvat. Muut alueet ovat Itä-Suomi, Länsi-Suomi ja Pohjois-Suomi.
Työllisyystilanne		Kategorinen muuttuja, jossa perusryhmänä työssäkäyvät, muut

	ryhmät ovat opiskelijat ja ei työssäkäyvät.
Tulotaso	Kategorinen muuttuja, jossa perusryhmänä alle mediaanitason ansaitsevat, muut ryhmät mediaanitason ja yli mediaanitason.

Tässä tutkimuksessa taustamuuttujia muokattiin regressioanalyseja varten. Sukupuolesta tehtiin dummy-muuttuja, jossa 1 tarkoittaa naista ja 0 miestä. Vastanneiden iästä muodostettiin kategorinen muuttuja yllä esitettyjen ikäluokkien mukaisesti niin, että perusryhmänä on nuorimmat eli 18–20-vuotiaat. Muut ikäluokat olivat 21–24-vuotiaat ja 25–29-vuotiaat. Asuinalueesta muodostettiin myös muuttuja, jossa perusryhmänä on Etelä-Suomessa asuvat. Muut vaihtoehdot olivat Itä-, Länsi- ja Pohjois-Suomi.

Työllisyystilanteesta on muodostettu kolmiosainen kategorinen muuttuja, jossa vaihtoehdot ovat työssäkäyvä, opiskelija tai ei työssäkäyvä. Mikäli vastannut ilmoitti olevansa kokoaikatyössä, osa-aikatyössä tai yrittäjä, hänet lasketaan mukaan työssäkäyviin. Ei työssäkäyviin laskettiin mukaan vastausvaihtoehdot työnhakija, kotiäiti tai koti-isä, työkyvytön sairauden tai vamman vuoksi, eläkkeellä, en työskentele tai hae työtä, muu, en osaa sanoa ja en halua vastata.

Tulotason osalta perusryhmänä on alle mediaanitason ansaitsevat ja muut vaihtoehdot ovat mediaanitason ja yli mediaanitason ansaitsevat. OECD:n (2022, s. 36) kyselyssä mediaanin ympäristö on määritelty niin, että se sisältää vastaajat 25 % alle tai yli mediaanin. Tässä tutkimuksessa hyödynnetyt taustatietoihin liittyvät kysymykset vastausvaihtoehdoineen valitusta aineistosta löytyvät liitteestä 1.

5 Empiiriset tulokset

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen empiiriset tulokset. Aluksi tutustutaan tarkemmin tutkimuksen taustamuuttujiin. Näiden jälkeen käydään läpi tutkimukseen valitut kysymykset taloudellisesta tietämyksestä, asenteista ja käyttäytymisestä, ja tutustutaan näiden osalta osallistuneiden vastauksiin. Lisäksi tutustutaan korrelaatioanalyysin ja regressioanalyysien tuloksiin.

5.1 Tutkimuksen taustamuuttajat

Tämän tutkimuksen taustamuuttujina käytettiin sukupuolta, ikää, asuinaluea, työllisyystilannetta ja tulotasoja. Sukupuolen osalta vastausvaihtoehtoja oli neljä. Vastanneista suurin osa eli noin 58 prosenttia oli naisia, kun taas miesten osuus oli noin 40 prosenttia. Lisäksi muunsukupuolisia oli prosentti vastanneista ja kaksi prosenttia ei halunnut vastata sukupuolikysymykseen. Seuraavassa taulukossa on esitetty taustamuuttajat lukumäärien ja prosenttiosuuksien perusteella.

Taulukko 3. Käytetyt taustamuuttajat, n = 231.

Ominaisuudet	N	%	M	Min-max
Sukupuoli				
Mies	92	39,83		
Nainen	133	57,58		
Muunsukupuolinen	2	0,87		
En halua vastata	4	1,73		
Ikä			23,96	18–29
18–20-vuotiaat	45	19,48		
21–24-vuotiaat	67	29,00		
25–29-vuotiaat	119	51,51		
Asuinalue				
Etelä-Suomi	116	50,22		

Itä-Suomi	32	13,85
Länsi-Suomi	59	25,54
Pohjois-Suomi	24	10,39

Työllisyystilanne

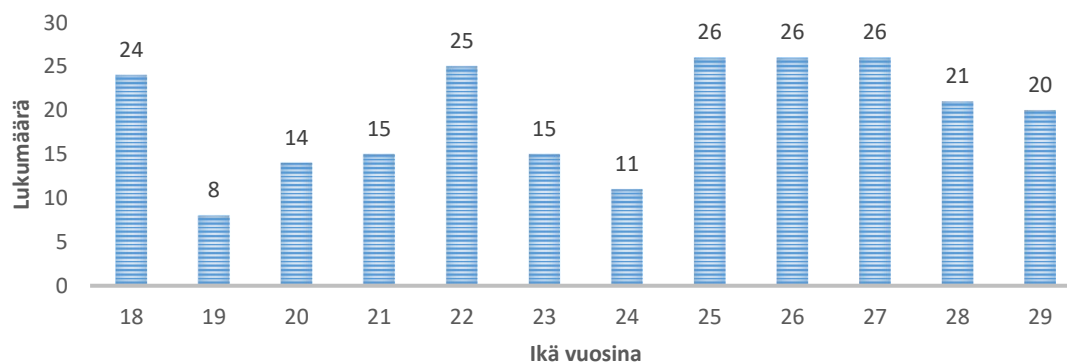
Työelämässä	95	41,12
Opiskelija	73	31,60
Ei työelämässä	63	27,27

Tulotaso

Alle mediaanin	117	50,65
Mediaanin ympäristössä	29	12,55
Yli mediaanin	59	25,54
En tiedä	13	5,63
En halua vastata	13	5,63

Tässä tutkimuksessa vastanneiden ikä oli 18–29-vuotiaat ja heidän keski-ikänsä oli noin 24 vuotta. Alle 21-vuotiaita vastanneista oli noin 19 prosenttia vastanneista ja 21–24-vuotiaita noin 30 prosenttia. Suurin osa vastanneista eli noin 52 prosenttia oli 25–29-vuotiaita. Seuraavassa kuviossa on esitetty osallistuneiden ikäjakauma vuosittain.

VASTANNEIDEN IKÄJAKAUMA

Kuvio 3. Osallistuneiden ikäjakauma käytetyssä aineistossa.

Vastanneista suurin osa eli 50 prosenttia ilmoitti asuvansa Etelä-Suomessa. Toiseksi eniten vastaajia oli Länsi-Suomesta (26 prosenttia), sen jälkeen Itä-Suomesta (14 prosenttia) ja vähiten Pohjois-Suomesta (10 prosenttia). Työllisyystilanteen osalta vastanneista noin 41 prosenttia ilmoitti olevansa työelämässä eli koko- tai osa-aikatyössä tai työskentelevänsä yrittäjänä. Opiskelijoita oli toiseksi eniten, sillä heidän osuutensa oli noin 32 prosenttia vastanneista. Noin 27 prosenttia vastanneista oli tällä hetkellä pois työelämästä. Tähän muuttujaan sisältyi kahdeksan vastausvaihtoehtoa, jotka on esitelty tarkemmin osiossa 4.3.

Nuorista aikuisista suurin osa, 50 prosenttia, ilmoitti tulotasokseen alle mediaanitason vuodessa. Mediaanitason vuodessa ansaitsevia oli 13 prosenttia vastanneista ja yli mediaanitason ilmoitti ansaitsevansa noin 26 prosenttia vastanneista. Lisäksi noin kuusi prosenttia ei tiennyt vuositulotasoaan ja noin kuusi prosenttia ei halunnut vastata kysymykseen.

5.2 Muuttujien korrelaatioanalyysi

Tässä osiossa tutkitaan tutkimukseen valittujen muuttujien välisiä korrelaatioita. Alla olevassa taulukossa esitetään summamuuttujat taloudellinen käyttäytyminen, taloudellinen tietämys ja taloudelliset asenteet. Näiden lisäksi korrelaatioanalyysissä on mukana tutkimukseen valituista taustamuuttujista nainen, ikäryhmä ja tulotaso. Heikkilän (2014, s. 91) mukaan korrelaatiokerroin voi vaihdella välillä -1 ja 1. Seuraava taulukko esittää korrelaatiomatriisin muodossa tulokset.

Taulukko 4. Muuttujien välinen korrelaatiomatriisi.

	1	2	3	4	5	6
1. Käyttäytyminen	1.000					
2. Tietämys	0.231	1.000				
3. Asenteet	0.187	0.053	1.000			
4. Nainen	0.088	0.044	0.066	1.000		
5. Ikäryhmä	-0.088	0.163	-0.005	0.106	1.000	
6. Tulotaso	0.167	-0.022	0.111	0.084	-0.039	1.000

Ensimmäisenä taulukosta voidaan havaita, että muuttujien väliset korrelaatiot eivät ole voimakkaita. Taloudellinen käyttäytyminen korreloi positiivisesti taloudellisen tietämyksen ja taloudellisten asenteiden kanssa, sillä näiden kertoimet ovat 0,231 ja 0,187. Nämä tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin Kalmin ja muiden (2023) tutkimuksessa. Tietämyksen ja käyttäytymisen välinen korrelaatio on hieman vahvempaa kuin asenteiden ja käyttäytymisen välillä. Nämä kertoimet kuitenkin viittaavat siihen, että muuttujien välinen korrelaatio ei ole kovin voimakasta.

Sukupuolimuuttuja nainen ei korreloi vahvasti talousosaamisen eri osa-alueiden välillä. Taloudellisen käyttäytymisen ja muuttujan välinen korrelaatio on positiivinen kertoimen ollessa 0,088. Taloudellisen tietämyksen ja muuttujan välinen korrelaatio on myös heikko kertoimen ollessa 0,044 ja lisäksi voidaan nähdä, että taloudellisten asenteiden ja muuttujan välinen korrelaatio on 0,066. Nämä kertoimet viittaavat siihen, että sukupuoli ei selitä merkittävästi taloudellisen käyttäytymisen, tietämyksen tai asenteiden tasoa.

Ikäryhmän osalta voidaan nähdä, että muuttuja korreloi negatiivisesti taloudellisen käyttäytymisen kanssa kertoimen ollessa -0,088. Korrelaatio ikäryhmän ja taloudellisen tietämyksen välillä on 0,163 ja ikäryhmän ja taloudellisten asenteiden välillä -0,005. Lisäksi ikäryhmä korreloi positiivisesti sukupuolimuuttujan nainen kanssa kertoimen ollessa 0,106.

Korrelaatio taulukon viimeisen muuttujan, tulotason, ja taloudellisen käyttäytymisen välillä on 0,167. Tulotaso korreloi siis positiivisesti käyttäytymisen kanssa, mutta korrelaatio ei ole voimakasta. Tämän lisäksi taulukosta voidaan havaita, että tulotason ja taloudellisen tietämyksen välinen korrelaatio on negatiivista kertoimen ollessa -0,022. Taloudelliset asenteet sen sijaan korreloivat positiivisesti tulotason kanssa kertoimella 0,111. Korrelaatio sukupuolimuuttujan ja tulotason välillä on 0,084 ja tulotason ja ikäryhmän välillä -0,039.

5.3 Taloudellinen tietämys

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin OECD/INFE:n luomia mittareita, joilla selvitettiin vastaajan taloudellista tietämystä, asennetta ja käyttäytymistä. Taloudellisen tietämyksen mittari koostuu seitsemästä monivalintakysymyksestä (OECD, 2022, s. 46). Vastausvaihtoehtoihin kuuluu niin oikeita kuin myös vääriä vastauksia ja lisäksi vastaajalle oli annettu myös mahdollisuus valita ”en osaa sanoa” tai ”en halua vastata”. Jokaisesta oikeasta vastauksesta sai yhden pisteen, väärästä vastauksesta tai ”en osaa sanoa” nolla pistettä. Pisteet jakautuivat siis tässä osiossa välille 0–7 pistettä. (OECD, 2022, s. 46)

Kysymykset mittaavat vastaajan tietämystä liittyen inflaation vaikutuksesta ostovoimaan, korkotason ymmärtämiseen ja laskemiseen sekä ymmärrystä korkoa korolle -ilmiöön. Osassa kysymyksistä oli valmiit vastausvaihtoehdot, mutta osa sisälsi avoimen kentän vastauksen antamiselle. Seuraavaksi esitetään tutkimuksessa hyödynnetyt kysymykset vastausvaihtoehtoineen OECD/INFE:n kyselyn mukaisesti:

Inflaation vaikutus ostovoimaan (QK3)

Oletetaan, että laitat 1000 € säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Vuotuinen inflaatio on 4 prosenttia, etkä laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Vuoden päästä voit ostaa:

- A. enemmän kuin tänään
- B. yhtä paljon kuin tänään
- C. vähemmän kuin tänään
- D. en osaa sanoa
- E. en halua vastata

Korkotason ymmärrys (QK4)

Lainaat ystävällesi 25 euroa ja hän maksaa sinulle 25 euroa takaisin seuraavana päivänä. Kuinka paljon hän maksoi korkoa lainallesi?

- A. _____ euroa

- B. en osaa sanoa
- C. en halua vastata

Korkotason laskeminen (QK5)

Oletetaan, että laitat 100 € säästötilille, jolla on taattu 2 prosentin vuosikorko. Et laita tai nosta rahaa tältä tililtä. Kuinka paljon tililläsi on rahaa vuoden päästä, kun tilille on maksettu korko? Oleta, ettei tuotosta tarvitse maksaa veroa eikä tiliin liity muita maksuja.

- A. _____ euroa
- B. en osaa sanoa
- C. en halua vastata

Korkoa korolle (QK6)

Entä kuinka paljon tilillä on viiden vuoden kuluttua, jos et edelleenkään tee talletuksia tai nostoja, ja korko pysyy samana?

- A. yli 110 €
- B. tasan 110 €
- C. alle 110 €
- D. kysymykseen on mahdotonta vastata annetuilla tiedoilla
- E. en osaa sanoa
- F. en halua vastata

Sijoittaminen ja inflaatio (QK7, 1–3)

Ovatko seuraavat väittämät tosia vai epätosia?

- A. tosi
- B. epätosi
- C. en osaa sanoa
- D. en halua vastata

1. Korkean tuoton sijoituksessa on usein myös korkea riski. (QK7-1)

2. Korkea inflaatio tarkoittaa sitä, että elinkustannukset nousevat nopeasti. (QK7-2)
3. On usein mahdollista vähentää sijoittamisen riskiä sijoittamalla monipuolisesti eri osakkeisiin, pikemminkin kuin sijoittamalla vain yhteen yritykseen. (QK7-3)

Seuraavassa taulukossa on esitetty edellä esitettyjen kysymysten oikeat vastaukset.

Taulukko 5. Taloudellisen tietämyksen kysymysten oikeat vastaukset.

Aihe	Kysymys	Oikea vastausvaihtoehto
Taloudellinen tietämys		
Inflaation vaikutus ostovoimaan	QK3	vähemmän kuin tänään
Korkotason ymmärrys	QK4	0 euroa
Korkotason laskeminen	QK5	102 euroa
Korkoa korolle	QK6	yli 110 euroa
Korkea tuotto ja korkea riski	QK7-1	tos
Korkea inflaatio ja elinkustannukset	QK7-2	tos
Sijoittamisen riskit ja hajautus	QK7-3	tos

Taulukko 6 esittää, miten pisteet jakautuivat taloudellisen tietämyksen kysymyksissä vastanneiden kesken. Tuloksista nähdään, että alle puolet osasivat vastata oikein ensimmäiseen kysymykseen (QK3), joka koski inflaation vaikutusta ostovoimaan. Toisaalta positiivista tuloksissa oli se, että suurin osa vastanneista vastasi kuitenkin oikein kysymykseen, jossa mitattiin korkotason ymmärtämistä rahan lainaamisen avulla (QK4).

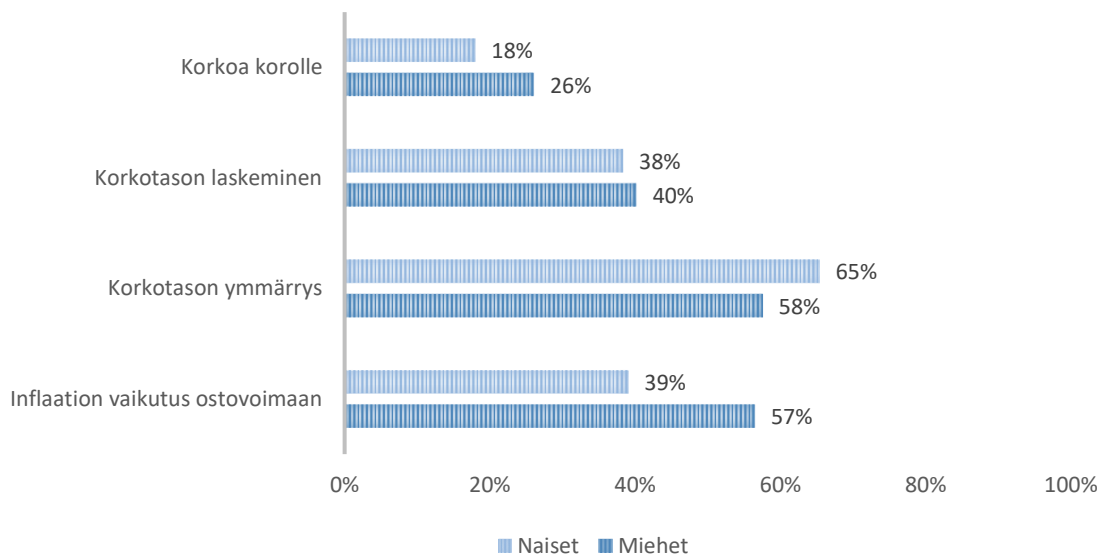
Vaativammassa kysymyksessä (QK5), joka koski korkotason laskemista, valtaosa eli noin 61 prosenttia ei tiennyt oikeaa vastausta. Myös korkoa korolle -ilmiötä koskeva kysymys (QK6) osoittautui vastanneille vaikeaksi, sillä lähes 80 prosenttia vastanneista vastasi kysymykseen väärin tai ei tiennyt vastausta.

Taulukko 6. Taloudellisen tietämyksen kysymysten pisteytys.

Pisteiden jakautuminen	N	%	M	Min-max
Inflaatio ja ostovoima (QK3)			0,45	0–1
0	126	54,54		
1	105	45,45		
Korkotason ymmärrys (QK4)			0,61	0–1
0	88	38,09		
1	143	61,90		
Korkotason laskeminen (QK5)			0,38	0–1
0	142	61,41		
1	89	38,52		
Korkoa korolle (QK6)			0,20	0–1
0	183	79,22		
1	48	20,77		
Väite tuotto ja riski (QK7-1)			0,70	0–1
0	67	29,00		
1	164	70,99		
Väite inflaatio (QK7-2)			0,66	0–1
0	77	33,33		
1	154	66,66		
Väite sijoittamisen riskit (QK7-3)			0,57	0–1
0	99	42,85		
1	132	57,14		
Yhteispisteet			3,61	0–7

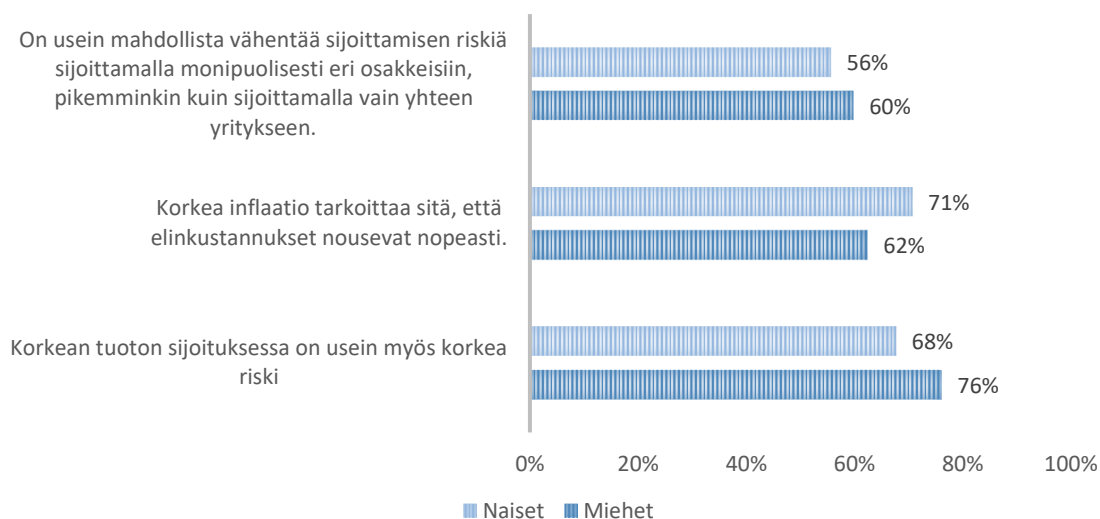
Väitemuotoiset kysymykset koskien tuoton ja riskin yhteyttä, korkeaa inflaatiota ja elinkustannuksia sekä sijoittamisen riskejä ja hajautusta osoittautuivat vastanneille helpommiksi kuin ensimmäiset kysymykset. Noin 71 prosenttia vastanneista ymmärsi korkean tuoton tarkoittavan sijoituksessa usein myös korkeaa riskiä. Lisäksi noin 67 prosenttia tunnisti korkean inflaation vaikutuksen elinkustannuksiin ja noin 57 prosenttia

vastasi oikein väittämään liittyen sijoitusten hajauttamista riskien vähentämiseksi. Kokonaisuutena voidaan arvioida, että taloudellisen tietämyksen tasossa on nuorilla aikuisilla vielä kehitettävää, sillä erityisesti korkotasoon liittyvissä kysymyksissä (QK5 ja QK6) tietämys oli heikkoa. Keskiarvo vastanneiden yhteispisteistä oli 3,61 pistettä, kun vaihteluväli tälle oli 0–7.

Kuvio 4. Taloudellisen tietämyksen kysymykset (% oikein vastanneita).

Kuvio 3 esittää taloudellisen tietämyksen mittarin kysymyksistä 1–4 oikein vastanneiden prosentuaalisen osuuden sukupuolen mukaan. Tuloksista voidaan nähdä, että korkoa korolle -kysymys oli näistä neljästä vastanneille haastavin, sillä naisista vain 18 prosenttia vastasi tähän oikein ja miehistä 26 prosenttia. Naisten ja miesten välillä ei löydetty eroa korkotason laskemisen kysymyksessä, sillä noin 40 prosenttia kummastakin sukupuolesta vastasi tähän oikein. Korkotason ymmärrystä mittaava kysymys osoittautui näistä neljästä vastanneille helpoimmaksi, sillä naisista 65 prosenttia vastasi oikein samalla kun miehistä 58 prosenttia. Inflaation vaikutus ostovoimaan oli miehille selkeämpää (57 prosenttia) kuin naisille (39 prosenttia).

Kuvio 5. Taloudellisen tietämyksen väitteet (% oikein vastanneita).

Kuvio 4 kuvaa taloudellisen tietämyksen mittarin väitteiden tuloksia. Siinä on esitetty prosentuaalinen osuus oikein vastanneista sukupuolen mukaan. Yleisesti voidaan nähdä, että sukupuolten välillä ei ollut suuria eroja tuloksissa. Miehet ymmärsivät kuitenkin naisia paremmin hajauttamisen vaikutuksen sijoittamisen riskeihin, sillä miehistä 60 prosenttia vastasi väitteeseen oikein ja naisista 56 prosenttia. Naisista 71 prosenttia vastasi oikein korkean inflaation vaikutukseen elinkustannuksiin, kun miesten osuus oli 62 prosenttia. Miehet vastasivat toiseen sijoittamiseen liittyvään väitteeseen naisia paremmin, sillä 76 prosenttia miehistä oli samaa mieltä väitteen kanssa korkean tuoton sijoituksen korkeasta riskistä, kun naisissa osuus oli 68 prosenttia.

5.4 Taloudellinen asenne

Taloudellisen asenteen mittari koostettiin OECD:n (2022, s. 46) kyselyn mukaisesti kolmesta kysymyksestä. Ensin kysymyksistä saadut pisteet laskettiin yhteen ja jaettiin kolmella. Näin pisteet jakautuivat asteikolle 0–5. Tämän jälkeen pisteet skaalattiin vielä asteikolle 0–4 OECD/INFE:n asteikon mukaisesti. Asenteita mittavat kysymykset ovat luonteeltaan erilaisia kuin tietämystä mittaavat kysymykset, sillä niihin ei ole oikeaa vastausta. Seuraavaksi esitetään tutkimuksessa hyödynnetyt kysymykset vastausvaihtoehtoineen OECD/INFE:n kyselyn mukaisesti:

Mitä mieltä olet seuraavien väitteiden paikkansa pitävyydestä kohdallasi?

- A. täysin eri mieltä
- B.
- C. en samaa enkä eri mieltä
- D.
- E. täysin samaa mieltä
- F. en osaa sanoa
- G. en halua vastata

1. Kulutan mieluummin rahaa kuin säästän sitä pitkällä aikavälillä. (QS1-1)
2. Raha on kuluttamista varten. (QS1-3)
3. Elän hetkessä enkä huolehdi huomisesta. (QS3-11)

Kysymyksissä sai yhden pisteen, jos oli täysin samaa mieltä väittämän kanssa ja viisi pistettä, mikäli oli täysin eri mieltä. Näin ollen pisteet jakautuivat asteikolle 1–5. Lisäksi tutkimuksen vastausvaihtoehdot ”en tiedä”, ”ei koske minua” ja ”en halua vastata” pisteytettiin OECD/INFE:n kyselyn mukaisesti pisteeksi kolme. Pisteytyksen jälkeen saatiin selville vastausten jakautuminen vastaajien välillä ja vastanneiden keskiarvo. Nämä tulokset on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 7. Taloudellisten asenteiden kysymysten pisteytys.

Pisteiden jakautuminen	N	%	M	Min-max
Kulutan mieluummin (QS1-1)			3,48	1–5
1	16	6,92		
2	33	14,28		
3	56	24,24		
4	76	32,90		
5	50	21,64		
Raha kuluttamiseen (QS1-3)			2,69	1–5

1	32	13,85		
2	82	35,49		
3	60	25,97		
4	39	16,88		
5	18	7,79		
Elän hetkessä (QS3-11)			3,04	1–5
1	25	10,82		
2	56	24,24		
3	64	27,70		
4	55	23,80		
5	31	13,41		
Yhteispisteet uudelleenskaalattuna			2,07	0–4

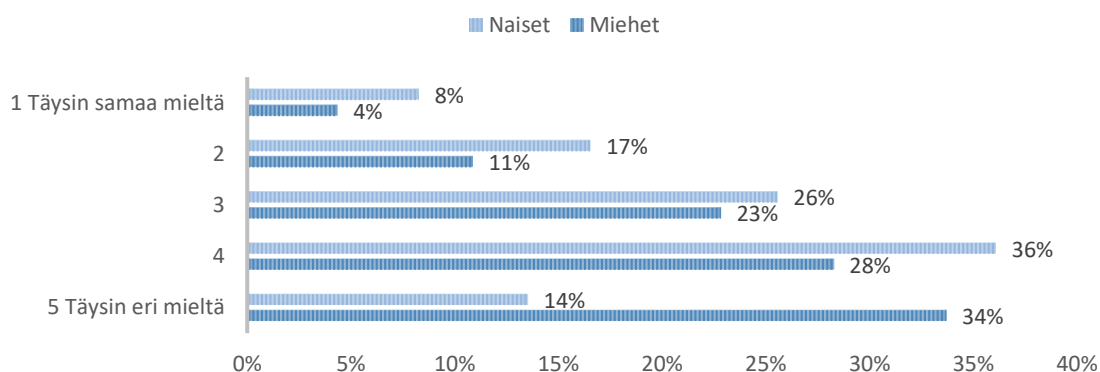
Monet vastanneista olivat eri mieltä ensimmäisen väittämän kanssa, jossa oli kyse kuluttamisesta säästämisen sijaan. Vain noin seitsemän prosenttia nuorista aikuisista oli täysin samaa mieltä eli kuluttavat mieluummin kuin säästävät pitkällä aikavälillä. ”Raha on kuluttamista varten” -väitteessä keskiarvo vastauksissa oli 2,69 pistettä. Noin 14 prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa ja noin 8 prosenttia koki olevansa täysin eri mieltä. Viimeisessä väitteessä vastaukset pisteiden 2–4 välillä jakautuivat hyvin tasaisesti, koska noin 76 prosenttia vastanneista valitsi jonkun näistä kolmesta. Kun pisteet laskettiin yhteen ja skaalattiin uudelleen asteikolle 0–4, keskiarvo oli nuorilla aikuisilla 2,07 pistettä.

Seuraavissa taulukoissa 8, 9 ja 10 esitetään sukupuolten väliset erot vastauksissa väitteisiin liittyen. Taulukko 8 koskee väitettä ”kulutan mieluummin rahaa kuin säästän sitä pitkällä aikavälillä”. Taulukossa on vastausvaihtoehdot asteikolta 1–5, joista yksi tarkoittaa täysin samaa mieltä ja viisi täysin eri mieltä. Tuloksista nähdään, että naisista kahdeksan prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Miehistä saman vastausvaihtoehdon valitsi neljä prosenttia. Naisista täysin eri mieltä väitteen kanssa oli

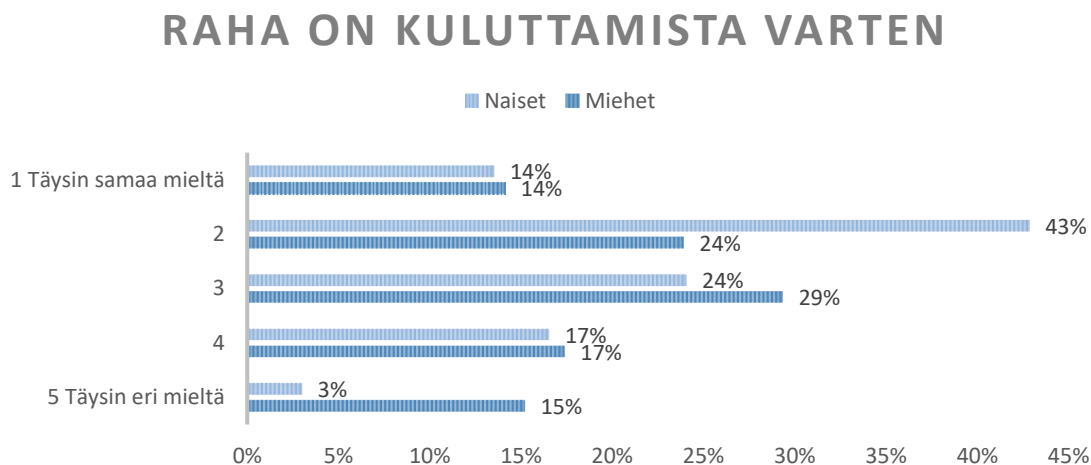
14 prosenttia samalla kun miehissä luku oli 34 prosenttia. Taulukosta myös nähdään, että naisten vastauksissa yleisin vaihtoehto oli neljä ja miesten osalta viisi asteikolla 1–5.

Taulukko 8. Väitteen ”kulutan mieluummin” vastaukset sukupuolen mukaan.

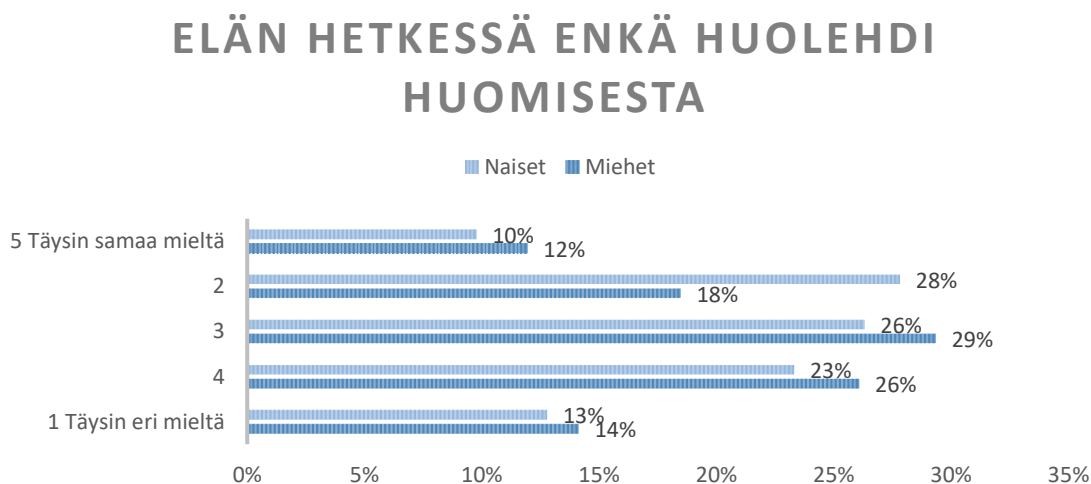
KULUTAN MIELUUMMIN RAHAA KUIN SÄÄSTÄN SITÄ PITKÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ

Taulukko 9 kuvaa vastauksia väitteestä ”raha on kuluttamista varten”. Naisista ja miehistä 14 prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Naisista täysin eri mieltä väitteen kanssa oli kolme prosenttia ja miehistä 15 prosenttia. Naisten suosituin vastausvaihtoehto oli kaksi ja miesten kolme asteikolla 1–5. Suurin hajonta sukupuolten välillä voidaan nähdä vastausvaihtoehdoissa kaksi ja viisi.

Taulukko 9. Väitteen ”raha on kuluttamista” varten vastaukset sukupuolen mukaan.

Taulukossa 10 esitetään vastaukset väitteestä ”elän hetkessä enkä huolehdi huomisesta”. Täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli naisista 10 prosenttia ja miehistä 12 prosenttia. Toisen ääripään, eli täysin eri mieltä, valitsivat 13 prosenttia naisista ja 14 prosenttia miehistä. Tämän väitteen osalta sukupuolten välillä ei ollut suuria eroja. Naisten suosituin vastausvaihtoehto asteikolla 1–5 oli kaksi ja miehillä kolme.

Taulukko 10. Väitteen ”elän hetkessä” vastaukset sukupuolen mukaan.

5.5 Taloudellinen käyttäytyminen

Taloudellisen käyttäytymisen mittarissa kysymykset liittyivät muun muassa budjetointiin, aktiiviseen säästämiseen, lainaamisen välttelemiseen, harkittujen ostopäätösten tekemiseen ja laskujen maksamiseen ajallaan (OECD, 2022, 46). Kalmi ja muut (2023, s. 88) toteavat, että taloudellisen käyttäytymisen mittaristossa hyödynnetyt kysymykset edustavat tavoiteltavaa käyttäytymistä kuvaavaa mallia. Seuraavaksi esitetään tutkimuksessa hyödynnetyt kysymykset vastausvaihtoehtoineen OECD/INFE:n kyselyn mukaisesti:

Talouden suunnittelu (QF1 ja QF2)

Kuka tai ketkä ovat vastuussa päätöksistä kotitaloutesi päivittäisestä rahankäytöstä?

- A. minä yksin
- B. teen päätökset yhdessä jonkun toisen kanssa
- C. joku toinen tekee päätökset
- D. en osaa sanoa
- E. en halua vastata

Teetkö itse päätökset päivittäisestä rahankäytöstäsi?

- A. kyllä
- B. en
- C. en osaa sanoa
- D. en halua vastata

Teetkö jotain seuraavista asioista huolehtiessasi omista tai kotitaloutesi raha-asioista?

- A. kyllä
- B. en
- C. en osaa sanoa
- D. en halua vastata

1. Teen suunnitelman tulojen ja menojen hallinnasta.
2. Pidän kirjaa kulutuksestani.
3. Pidän laskujen maksamiseen ja päivittäiseen kulutukseen tarkoitetut rahat erillään toisistaan.
4. Kirjoitan muistiin tulevien laskujen eräpäivät, jotten unohda niitä.
5. Käytän erityistä applikaatiota tai muuta taloudenhallinnan työkalua menojeni seurantaan.
6. Asetan säännöllisesti toistuville menoille automaattisen veloituksen.

Säästäminen ja sijoittaminen (QF3)

Oletko edellisen kahdentoista kuukauden aikana säästänyt seuraavilla tavoilla? Säästämisellä tarkoitamme sitä, että olet laittanut rahaa syrjään varmuuden vuoksi tai jotain tarkoitusta varten. Sillä, onko sinulla näitä varoja enää, ei ole merkitystä.

- A. Säästänyt rahaa kotona tai lompakossa
- B. Säästänyt rahaa säästö- tai käyttötilillä
- C. Antanut rahaa perheelle, jotta he säästäisivät puolestasi
- D. Ostanut joukkovelkainakirjoja
- E. Ostanut osakkeita
- F. Ostanut rahasto-osuuksia
- G. Ostanut kryptovaluuttoja
- H. Säästänyt tai investoinut jollain muulla tavalla
- I. En ole aktiivisesti säästänyt
- J. En osaa sanoa
- K. En halua vastata

Taloudelliset shokit (QF11 ja QF12)

Toisinaan tulot eivät täysin riitä kattamaan menoja. Onko sinulle käynyt näin edellisen kahdentoista kuukauden aikana?

- A. kyllä
- B. ei
- C. en osaa sanoa
- D. kysymys ei koske minua, koska minulla ei ole henkilökohtaisia tuloja
- E. en halua vastata

Edellisellä kerralla kun tämä tapahtui, niin mitä teit korjataksesi tilanteen? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Olemassa olevat resurssit

- A. Nostin rahaa joltain tililtäni tai siirsin rahaa toiselle tililleni
- B. Vähensin kulutusta, olin ilman jotain mitä olisin muuten hankkinut, tai siirsin suunniteltua menoa myöhemmäksi
- C. Myin sijoituksiani
- D. Myin jotain muuta omistamaani

Lisäresurssit

- E. Tein ylitöitä, otin ylimääräisen työn, hankin muita lisäansioita
- F. Nostin sosiaalietuuksia
- G. Pyysin apua perheeltä, ystäviltäni tai lähipiiriltäni

Luoton tai lainan hakeminen

- H. Lainasin rahaa perheeltäni tai ystäviltäni
- I. Lainasin työnantajalta tai sain palkkaennakkoa
- J. Panttasin jotakin omistamaani
- K. Käytin omaa luottokorttiani
- L. Käytin jonkun toisen luottokorttia
- M. Järjestelin olemassa olevia velkojani uudelleen
- N. Nostin varoja vapaaehtoisesta eläkevakuutuksesta

Uuden luoton ottaminen

- O. Otin henkilökohtaisen lainan pankista
- P. Otin vakuudettoman kulutusluoton tai pikavipin joltain muulta luotontarjoajalta
- Q. Otin lainaa epäviralliselta tai rahoitusjärjestelmän ulkopuoliselta taholta

Laskujen maksamatta jättäminen

- R. Maksoin laskuni myöhässä tai en maksanut laskujani lainkaan

Muut vastaukset

- S. Jotain muuta, mitä _____
- T. En osaa sanoa
- U. En halua vastata

Rahoitustuotteet (QP7)

Onko jokin seuraavista tietolähteistä vaikuttanut merkittävästi viimeaikaisimpaan rahoitustuotteen valintaasi?

- A. kyllä
 - B. ei
 - C. en osaa sanoa
 - D. ei koskea minua
 - E. en halua vastata
-
1. Asiantuntijoiden tekemät tuotevertailut tai arvostelut erikoistuneissa lehdissä
 2. Internetissä julkaistut käyttäjäarvot
 3. Internetissä julkaistut hintavertailut
 4. Suositus riippumattomalta talousneuvonantajalta
 5. Mainoksesta tai esitteestä saatu tieto tietystä tuotteesta
 6. Suositus ystävältä, perheeltä tai lähipiiriltä

7. Suositus taholta, jota et tunne henkilökohtaisesti, kuten sosiaalisesta mediasta tai someinfluensserilta
8. Tieto tuotetta tai palvelua tarjoavalta yritykseltä (henkilökohtaisesti, netissä tai puhelimitse)
9. Jokin muu tieto

Asenteet talousasioita kohtaan (QS1 ja QS2)

Mitä mieltä olet seuraavien väitteiden paikkansa pitävyydestä kohdallasi?

- A. täysin eri mieltä
- B.
- C. en samaa enkä eri mieltä
- D.
- E. täysin samaa mieltä
- F. en osaa sanoa
- G. en halua vastata

1. Tarkastelen tämänhetkistä taloudellista tilannettani huolellisesti. (QS1-5)
2. Asetan pitkän tähtäimen taloudellisia suunnitelmia ja pyrin saavuttamaan ne. (QS1-8)
3. Harkitsen tarkkaan, onko minulla varaa johonkin, ennen kuin teen ostopäätöksen. (QS2-3)
4. Maksan laskuni ajallaan. (QS2-5)

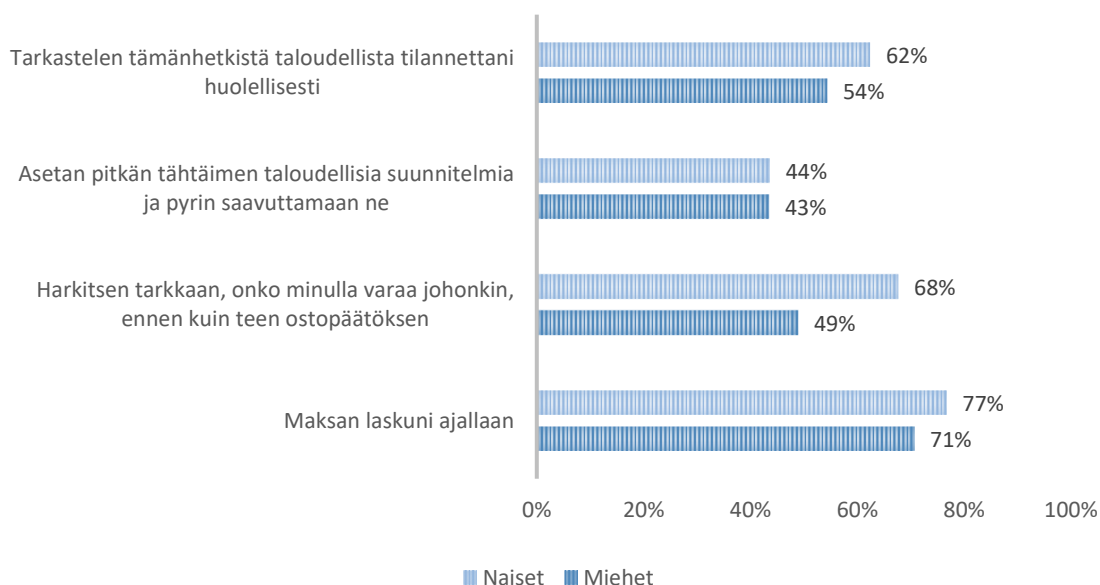
Tässä osiossa pisteet jakautuivat asteikolle 0–9. Osa-alueesta koskien tiedon keräämistä rahoitustuotetta valitessa oli mahdollisuus saada kaksi pistettä, mutta muut kysymykset olivat yhden pisteen arvoisia. Kalmin ja muiden (2023, s. 9) mukaan korkeat pisteet tästä osiosta kertovat vastaajan taloudellisen käyttäytymisen olevan tarkempaa, kun taas matalammat pisteet edustavat huolettomampaa käyttäytymistä. Seuraavassa taulukossa on esitetty pisteiden jakautuminen vastanneiden kesken.

Taulukko 11. Taloudellisen käyttäytymisen kysymysten pisteytys.

Pisteiden jakautuminen	N	%	M	Min-max
Talouden suunnittelu (QF1)			0,70	0–1
0	67	29,00		
1	164	70,99		
Säästäminen ja sijoittaminen (QF3)			0,87	0–1
0	28	12,12		
1	203	87,87		
Taloudelliset shokit (QF11 ja 12)			0,35	0–1
0	149	64,50		
1	82	35,49		
Rahoitustuotteet (QP7)			1,07	0–2
0	84	36,36		
1	45	19,48		
2	102	44,15		
Huolellinen tarkastelu (QS1-5)			0,58	0–1
0	95	41,12		
1	136	58,87		
Taloudelliset tavoitteet (QS1-8)			0,43	0–1
0	131	56,70		
1	100	43,29		
Harkitut ostopäätökset (QS2-3)			0,59	0–1
0	93	40,25		
1	138	59,74		
Laskujen maksu ajallaan (QS2-5)			0,74	0–1
0	60	25,97		
1	171	74,02		
Yhteispisteet			5,38	0–9

Edellä esitetyn taulukon perusteella nähdään, että noin 71 % vastanneista sai pisteen talouden suunnittelun osiosta, jossa muun muassa kartoitettiin vastaajan vastuuta päivittäisestä rahankäytöstä. Positiivista tuloksissa oli myös se, että noin 88 % vastanneista ilmoittaa säästävänsä jollain tavalla. Toisaalta vastaukset osoittavat, että suurin osa vastanneista on kokenut taloudellisen shokin ja vain noin 35 % on onnistunut välttelemään niitä. Rahoitustuotteita koskevassa kysymyksessä pisteitä oli mahdollista saada maksimissaan kaksi ja noin 44 % vastanneista sai täydet pisteet.

Tämän osion väittämät koskivat asenteita talousasioita kohtaan. Vastanneista noin 59 % koki tarkastelevansa tämänhetkistä taloudellista tilannettaan huolellisesti. Noin 57 % ilmoitti, ettei tee pitkän aikavälin taloudellisia tavoitteita ja pyri saavuttamaan niitä. Positiivista vastauksissa oli harkitut ostopäätökset ja laskujen maksu, sillä noin 60 % ilmoitti tekevänsä harkittuja ostopäätöksiä ja noin 74 % kertoi maksavansa laskut ajallaan.

Kuvio 6. Taloudellisen käyttäytymisen väitteet (% pisteen saaneista).

Kuvio 5 esittää sukupuolen mukaan, kuinka moni vastanneista sai pisteen taloudellisen käyttäytymisen mittariin kuuluvista väitteistä. Kuvio osoittaa, että naiset saivat jokaisesta väitteestä miehiä paremmat tulokset. Tulosten perusteella naiset harkitsevat miehiä

useammin ostopäätöksiään. Lisäksi naiset tarkastelevat taloudellista tilannettaan huolellisemmin kuin miehet ja maksavat miehiä useammin laskut ajallaan. Sen sijaan sukupuolten välillä ei löytynyt eroja pitkän tähtäimen taloudellisten suunnitelmien asettamisessa ja saavuttamisessa. Naisten keskiarvo taloudellisen käyttäytymisen kokonaispisteistä oli hieman parempi kuin miehillä eli 5,47, kun miehillä keskiarvo oli 5,33. Pisteiden keskiarvo oli taloudellisessa käyttäytymisessä 5,38 pistettä kaikki sukupuolet huomioiden, kun pisteiden vaihteluväli oli 0–9.

Taulukko 12 esittää, miten naiset ja miehet saivat pisteitä taloudellisen tietämyksen, taloudellisten asenteiden ja taloudellisen käyttäytymisen mittarista. Taulukko esittää myös kunkin osa-alueen pisteytystavan, koska nämä poikkesivat toisistaan. Tuloksista voidaan huomata, että miesten taloudellinen tietämys oli naisia parempaa. Lisäksi miehet saivat myös paremmat pisteet taloudellisten asenteiden mittarista. Näiden sijaan naisten taloudellinen käyttäytyminen oli miehiä paremmalla tasolla.

Taulukko 12. Pisteet talousosaamisen aihealueista sukupuolen mukaan.

	Naiset	Miehet	Pisteiden vaihteluväli
Taloudellinen tietämys	3,46	3,87	0–7
Taloudelliset asenteet	1,95	2,27	0–4
Taloudellinen käyttäytyminen	5,47	5,33	0–8
Yhteispisteet	10,87	11,47	0–20

Yllä esitettyjen tulosten perusteella naiset saivat siis noin 49 prosenttia maksimipisteistä taloudellisesta tietämyksestä. Miehet saivat noin 55 prosenttia maksimipisteistä tältä osa-alueelta. Taloudellisten asenteiden osalta naiset saivat myös 49 prosenttia maksimipisteistä ja miehet 57 prosenttia. Taloudellisen käyttäytymisen osalta naisten ja miesten pisteet olivat hyvin tasaiset, sillä naiset saivat 68 prosenttia maksimipisteistä ja miehet 67 prosenttia. Eniten kehitettävää talousosaamisen osa-alueista on näiden perusteella kummallakin sukupuolella taloudellisen tietämyksen osiossa. Taloudellinen käyttäytyminen oli paremmalla tasolla kuin tietämys ja asenteet. Yhteispisteet osoittavat,

että sukupuolten välillä ei nähty suuria eroja, mutta kokonaisuutena miesten tulokset olivat naisia paremmat.

5.6 Regressioanalyysit

Tässä tutkimuksessa taloudellisen lukutaidon osa-alueita on tutkittu hyödyntämällä lineaarista regressioanalyysia (*ordinary least squares, OLS*) Stata-ohjelmaa käyttäen. Tässä osiossa esitellään regressioanalyysien tulokset siitä, miten taloudellinen tietämys ja taloudelliset asenteet vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Selitettävänä muuttajana on siis regressioanalyysissä 1–3 taloudellisen käyttäytymisen summamuuttuja. Ensin käydään läpi regressioanalyysit 1–3, joissa on hyödynnetty summamuuttujia taloudellisista asenteista ja taloudellisesta tietämyksestä. Näiden jälkeen käydään vielä läpi eri taloudellisen käyttäytymisen kysymysten ja väittämien omat analyysit.

Ensimmäisessä regressioanalyysissä (1) selittävinä muuttujina ovat taloudelliset asenteet, sukupuoli, ikä, asuinalue, työllisyystilanne ja tulotaso. Sukupuolen osalta perusr ryhmänä on miehet. Ikäryhmässä perusr ryhmänä on käytetty 18–20-vuotiaita, asuinalueessa Etelä-Suomessa asuvia, työllisyystilanteessa työelämässä olevia ja tulotasossa alle mediaanitason ansaitsevia. Toinen regressioanalyysi (2) vastaa muutoin ensimmäistä, mutta selittävästä muuttujista taloudelliset asenteet on korvattu taloudellisella tietämyksellä. Kolmannessa (3) on otettu mukaan niin tietämys kuin asenteet selittämään taloudellista käyttäytymistä. Seuraavassa taulukossa 13 on esitetty nämä regressioanalyysit.

Taulukko 13. Regressioanalyysit asenteiden ja tietämyksen merkitys käyttäytymiseen.

	1	2	3
Tietämys	0.227*** (3.65)		0.220*** (3.57)
Asenteet		0.409* (2.50)	0.381* (2.39)

Nainen	0.00955 (1.18)	0.0102 (1.25)	0.00858 (1.07)
<hr/>			
Ikäryhmä (ref. 18-20)			
21-24	-0.257 (-0.69)	-0.253 (-0.66)	-0.251 (-0.68)
25-29	-0.609 (-1.69)	-0.347 (-0.97)	-0.615 (-1.72)
<hr/>			
Asuinalue (ref. Etelä-Suomi)			
Itä-Suomi	0.270 (0.68)	0.166 (0.41)	0.309 (0.78)
Länsi-Suomi	-0.0706 (-0.22)	-0.216 (-0.68)	-0.141 (-0.45)
Pohjois-Suomi	-0.588 (-1.34)	-0.626 (-1.41)	-0.538 (-1.24)
<hr/>			
Työllisyystilanne (ref. töissä)			
Opiskelija	0.0132 (0.04)	0.250 (0.76)	-0.01000 (-0.03)
Ei työssä	0.000107 (0.00)	-0.165 (-0.51)	-0.0357 (-0.11)
<hr/>			
Tulotaso (ref. alle mediaanin)			
Mediaani	0.229 (0.58)	0.317 (0.79)	0.285 (0.73)
Yli mediaanin	0.791* (2.49)	0.696* (2.14)	0.682* (2.15)
Constant	4.774*** (10.66)	4.241*** (6.67)	3.672*** (5.74)
<i>N</i>	231	231	231
<i>R</i> ²	0.117	0.0887	0.139
<i>F</i>	2.626	1.938	2.934
prob > <i>F</i>	0.0036	0.0887	0.000846

t statistics in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 13 esittää siis regressioanalyysien tuloksia, joista ensimmäisessä tutkitaan, miten taloudellinen tietämys, sukupuoli, ikä, asuinalue, työllisyystilanne ja tulotaso selittävät taloudellista käyttäytymistä. Taulukon alaosassa ilmoitetaan myös havaintojen määrä (*N*), mallin selitysaste (*R*²), *F*-testi (*F*) ja *F*-testin *p*-arvo (prob > *F*.) Tuloksista

nähdään, että ensimmäisen mallin selitysaste on 0,117. Tulos tarkoittaa sitä, että tämän regressioanalyysin selittävät muuttujat selittävät noin 12 % vastaajien taloudellisen käyttäytymisen tasoa. Mallissa F-testin p-arvo on 0,0036 F-testin ollessa 2,626. Tämä viittaa siihen, että malli on tilastollisesti merkitsevä ja kaikki mallin selittävät muuttujat yhdessä selittävät taloudellisen käyttäytymisen vaihtelua tilastollisesti merkitsevästi.

Yksittäisiä muuttujia tarkasteltaessa voidaan ensimmäisenä nähdä, että taloudellisella tietämyksellä on positiivista vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen kertoimen ollessa 0,227. Tämä tulos on tilastollisesti merkitsevä 0,1 %:n merkitsevyystasolla. Mitä parempi vastaajan taloudellinen tietämys oli, sitä parempaa on myös hänen taloudellinen käyttäytymisensä.

Tämän mallin osalta voidaan todeta, että suurin osa yksittäisistä muuttujista ei ole tilastollisesti merkitseviä. Tuloksista nähdään, että sukupuoli, vastaajan ikäryhmä, asuinalue tai työllisyystilanne eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Tulotason osalta voidaan havaita, että yli mediaanitasoon ansaitsevien tulos on tilastollisesti merkitsevä 5 %:n merkitsevyystasolla. Tämä tarkoittaa sitä, että korkeampien tulojen voidaan nähdä vaikuttavan positiivisesti vastaajan taloudelliseen käyttäytymiseen.

Toinen regressioanalyysi (2) taulukossa 10 esittää tulokset mallissa, jossa taloudellista käyttäytymistä selitetään taloudellisilla asenteilla ja taustamuuttujilla. Mallin selitysaste on 0,0887 eli tämän mallin selittävät muuttujat selittävät vain noin 9 % vastaajan taloudellisen käyttäytymisen tuloksesta. Malli ei ole tilastollisesti merkitsevä, sillä F-testin p-arvo on 0,0887 F-testin ollessa 1,938.

Toisen regressioanalyysin yksittäisiä muuttujia tarkasteltaessa voidaan havaita, että taloudellisten asenteiden tulos on tilastollisesti merkitsevä 5 %:n merkitsevyystasolla. Taloudellisilla asenteilla on siis merkitystä taloudelliseen käyttäytymiseen positiivisella tavalla kertoimen ollessa 0,409. Parempi taloudellinen asenne on johtanut parempiin tuloksiin taloudellisen käyttäytymisen osalta. Tässä mallissa taustamuuttujista

sukupuolella, ikäryhmällä, asuinalueella tai työllisyystilanteella ei ole tilastollista merkitsevyyttä.

Toisessa regressioanalyysissä tulokset tulotasoon liittyen ovat samansuuntaiset kuin ensimmäisessä. Tulotason osalta voidaan siis huomata, että yli mediaanitason ansaitsevien tulos on tilastollisesti merkitsevä merkitsevyydellä 5 %. Tämän voidaan nähdä tarkoittaneen sitä, että parempi tulotaso on johtanut myös parempiin tuloksiin taloudellisessa käyttäytymisessä.

Taulukon 13 kolmannessa sarakkeessa esitetään kolmas (3) regressioanalyysi, jossa taloudellista käyttäytymistä selitetään niin tietämyksellä, asenteilla kuin myös taustamuuttujilla. Tämän mallin selitysaste on noin 14 %, mikä on hieman parempi kuin aiemmissa malleissa 1–2. Lisäksi malli on tilastollisesti merkitsevä F-testin p-arvon ollessa 0,000846 ja F-testi on 2,934. Tämä osoittaa sen, että kaikki mallin selittävät muuttujat yhdessä selittävät taloudellisen käyttäytymisen vaihtelua tilastollisesti merkitsevästi.

Tämän mallin osalta nähdään, että taloudellinen tietämys on tilastollisesti merkitsevä 0,1 % merkitsevyydellä ja taloudellisten asenteiden tulos on tilastollisesti merkitsevä 5 % merkitsevyydellä. Mallin mukaan siis paremmat pisteet taloudellisesta tietämyksestä ja asenteista ovat johtaneet parempiin tuloksiin taloudellisen käyttäytymisen osalta tietämyksen kertoimen ollessa 0,220 ja asenteiden 0,381. Sama tulos todettiin malleissa 1–2.

Muut tulokset kolmannessa regressioanalyysissä noudattavat samaa linjaa kuin ensimmäisessä ja toisessa mallissa. Yksittäisistä taustamuuttujista ainoa tilastollisesti merkitsevä tulos oli yli mediaanitason ansaitsevat samalla merkitsevyydellä kuin aiemmin eli 5 %. Myöskään tässä mallissa siis sukupuolella, ikäryhmällä, asuinalueella tai työllisyystilanteella ei nähty olevan tilastollisesti merkitsevää vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen.

Näissä kolmessa mallissa sukupuolen osalta tulosta voidaan pitää yllättävänä. Sukupuolen osalta tilastollista merkitsevyyttä ei löydetty, vaikka aiemmissa tutkimuksissa sillä on tunnistettu olevan merkitsevä yhteys talouslukutaitoon. Lisäksi näissä malleissa naisten kerroin on positiivinen, eli vaikka muuttuja ei ole merkitsevä, voidaan myös tätä tulosta pitää hieman yllättävänä aiempiin tutkimuksiin verraten. Toisaalta viimeisimmän OECD:n (2023, s. 28) kansainvälisen raportin mukaan sukupuolten väliset erot johtuvat suurelta osin eroista taloudellisessa tietämyksessä, kun taas erot asenteissa ja käyttäytymisessä ovat hyvin pieniä. Seuraava taulukko esittää regressioanalyysit 4–7 taloudellisen käyttäytymisen kysymyksistä.

Taulukko 14. Regressioanalyysit taloudellisen käyttäytymisen kysymykset.

	4	5	6	7
	Talouden suunnittelu	Säästäminen ja sijoittaminen	Taloudelliset shokit	Rahoitustuotteet
Asenteet	0.0469 (1.26)	0.0341 (1.33)	0.0196 (0.48)	0.137 (1.93)
Tietämys	0.0344* (2.39)	0.0419*** (4.22)	-0.00716 (-0.45)	0.0679* (2.47)
Nainen	0.000170 (0.09)	-0.00186 (-1.44)	0.00205 (1.00)	0.00479 (1.34)
Ikäryhmä (ref. 18-20)				
21-24	-0.134 (-1.54)	-0.0147 (-0.25)	-0.0745 (-0.78)	0.0592 (0.36)
25-29	-0.243** (-2.92)	-0.143* (-2.48)	-0.0770 (-0.84)	-0.354* (-2.22)
Asuinalue (ref. Etelä-Suomi)				
Itä-Suomi	0.200* (2.17)	0.131* (2.06)	-0.120 (-1.18)	-0.0203 (-0.12)
Länsi-Suomi	0.0427 (0.58)	0.0872 (1.73)	-0.0445 (-0.55)	-0.228 (-1.63)
Pohjois-Suomi	-0.154 (-1.52)	-0.00832 (-0.12)	0.174 (1.56)	0.0110 (0.06)
Työllisyystilanne (ref. töissä)				
Opiskelija	-0.147 (-1.93)	-0.0383 (-0.73)	0.00115 (0.01)	0.0199 (0.14)

Ei töissä	-0.103 (-1.39)	-0.115* (-2.26)	0.0978 (1.20)	-0.0281 (-0.20)
Tulotaso (ref. alle mediaanin)				
Mediaani	0.112 (1.22)	0.0996 (1.58)	-0.111 (-1.10)	0.314 (1.79)
Yli mediaanin	0.118 (1.59)	0.154** (3.01)	-0.0227 (-0.28)	0.492*** (3.47)
Constant	0.614*** (4.11)	0.649*** (6.30)	0.389* (2.37)	0.481 (1.69)
<i>N</i>	231	231	231	231
<i>R</i> ²	0.124	0.194	0.0460	0.174
<i>F</i>	2.564	4.380	0.875	3.831
prob_ <i>F</i>	0.0034	0.0000	0.5733	0.0000259

t statistics in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 14 kuvaa, miten taloudelliset asenteet, tietämys ja tutkimukseen valitut taustamuuttujat vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Tässä taulukossa esitetään neljä regressioanalyysiä, joissa tutkitaan edellä mainittujen selittävien muuttujien merkitystä taloudellisen käyttäytymisen osion neljään ensimmäiseen kysymykseen, jotka mittasivat oman talouden suunnittelua, säästämistä ja sijoittamista, taloudellisten shokkien välttämistä ja tietolähteiden hyödyntämistä rahoitustuotteita valitessa.

Ensimmäisessä sarakkeessa (numero 4) selitetään oman talouden suunnittelua ja voidaan havaita mallin selitysasteen olevan 0,124 eli selittävät muuttujat selittävät vain noin 12,4 % vastanneiden talouden suunnittelusta. *F*-testin *p*-arvo on 0,0034 ja *F*-testi on 2,564. Muuttujista havaitaan, että taloudellisen tietämyksen olevan tilastollisesti merkitsevä 5 % merkitsevyystasolla. Muut tilastollisesti merkitsevät muuttujat ovat vanhin ikäluokka 1 % merkitsevyystasolla ja asuinalueista Itä-Suomi 5 % merkitsevyystasolla.

Tässä mallissa parempi taloudellinen tietämys viittaa siihen, että sitä todennäköisemmin kyselyyn vastannut suunnittelee omaa talouttaan. Mallin mukaan vanhin ikäluokka suunnittelee nuorempia vähemmän omaa talouttaan kertoimen ollessa -0,243. Itäsuomalaisten talouden suunnittelu oli muita alueita paremmalla tasolla kertoimen

ollessa 0,2. Tässä mallissa sukupuoli, asenteilla ja tulotasolla ei ole tilastollista merkitsevyyttä.

Taulukon 14 toisessa sarakkeessa (numero 5) esitetään selittävien muuttujien vaikutusta säästämiseen ja sijoittamiseen, jossa mallin selitysaste on noin 19,4 %. F-testin p-arvo on 0,0000 ja F-testi on 4,380. Yksittäisiä muuttujia tarkasteltaessa voidaan nähdä, että tilastollisesti merkitseviä ovat tietämys 0,1 % merkitsevyystasolla, vanhin ikäluokka 5 % merkitsevyystasolla, työllisyystilanteesta ei työssäkäyvät 5 % merkitsevyystasolla ja tulotason osalta eniten ansaitsevat 1 % merkitsevyystasolla.

Edellä mainitut tulokset viittaavat siihen, että taloudellisella tietämyksellä on positiivista merkitystä säästämiseen ja sijoittamiseen muuttujan kertoimen ollessa 0,0419. Sen sijaan asenteilla ei ole tilastollista merkitsevyyttä tässä mallissa. Vanhimman ikäluokan tulokset säästämässä ja sijoittamisessa olivat nuorempia heikompia (kerroin -0,143). Myös Wilskan ja Nyrhisen (2023) 18–29-vuotiaita koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että korkeammalla iällä oli yhteys säästämättä jättämiseen.

Itä-Suomen tulokset olivat säästämisen ja sijoittamisen osalta muita alueita vahvempia (kerroin 0,131) ja ei työssäkävien muita heikompia (-0,115). Tulotason osalta korkeammilla tuloilla voidaan nähdä olevan positiivinen vaikutus säästämiseen ja sijoittamiseen kertoimen ollessa 0,154. Tämä tulos on linjassa esimerkiksi Wilskan ja Nyrhisen (2023, s. 5–6) tutkimuksen kanssa, jossa he havaitsivat korkeampien tulojen ennakoivan säästämistä ja sijoittamista.

Kolmannessa sarakkeessa taulukossa 14 tarkastellaan selittävien muuttujien vaikutusta taloudellisiin shokkeihin. Mallin selitysaste on vain 0,0460 eli selittävät muuttujat selittävät vain noin 4,6 % vastaajan tuloksista taloudellisiin shokkeihin liittyen. F-testin p-arvo on 0,5733 ja F-testi on 0,875. Lisäksi mallissa yksikään muuttuja ei ole tilastollisesti merkitsevä, joten tämä malli jätetään tarkemmin huomioimatta.

Neljäs sarake kuvaa sitä, miten vastaaja on hyödyntänyt eri tietolähteitä rahoitustuotteiden valinnassa. Mallin selitysaste on 0,174 eli selittävät muuttujat selittävät noin 17,4 % vastanneiden tuloksista rahoitustuotteiden valintaan liittyvässä kysymyksessä. Mallin F-testin p-arvo on 0,0000 ja F-testi on 3,831. Yksittäisistä muuttujista tilastollisesti merkitseviä ovat taloudellinen tietämys 5 % merkitsevyystasolla (muuttujan kerroin 0,0679), vanhin ikäluokka 5 % merkitsevyystasolla (kerroin -0,354) ja eniten ansaitsevat 0,1 % merkitsevyystasolla (kerroin 0,492). Muut muuttujat eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Tulokset viittaavat siihen, että taloudellisella tietämyksellä on pientä positiivista vaikutusta eri tietolähteiden hyödyntämiseen rahoitustuotteiden valintaprosessissa. Vanhimman ikäluokan negatiivisen kertoimen voidaan nähdä merkitsevän sitä, että heillä pisteet tästä kysymyksestä ovat olleet muita ikäluokkia heikommat. Korkeampi tulotaso voidaan nähdä olevan positiivisesti yhteydessä pisteisiin tästä kysymyksestä.

Taulukko 15. Regressioanalyysit taloudellisen käyttäytymisen väitteet.

	8 Huolellinen tarkastelu	9 Taloudelliset tavoitteet	10 Harkitut ostopäätökset	11 Laskut ajallaan
Asenteet	0.0609 (1.46)	0.0262 (0.62)	0.00335 (0.08)	0.0528 (1.45)
Tietämys	0.0228 (1.42)	0.0123 (0.75)	0.0101 (0.62)	0.0379** (2.69)
Nainen	0.000515 (0.25)	0.00140 (0.66)	0.000962 (0.46)	0.000551 (0.30)
Ikäryhmä (ref. 18-20)				
21-24	-0.0321 (-0.33)	-0.117 (-1.19)	0.00642 (0.07)	0.0561 (0.66)
25-29	0.117 (1.25)	-0.0865 (-0.91)	0.0692 (0.74)	0.103 (1.26)
Asuinalue (ref. Etelä-Suomi)				
Itä-Suomi	0.0546 (0.53)	-0.0704 (-0.67)	0.0908 (0.87)	0.0433 (0.48)
Länsi-Suomi	0.0806 (0.99)	-0.0528 (-0.63)	0.0747 (0.91)	-0.100 (-1.40)

Pohjois-Suomi	-0.136 (-1.20)	-0.175 (-1.52)	0.00223 (0.02)	-0.252* (-2.54)
Työllisyystilanne (ref. töissä)				
Opiskelija	0.0802 (0.94)	0.0628 (0.72)	-0.0282 (-0.33)	0.0398 (0.53)
Ei töissä	0.00838 (0.10)	-0.00426 (-0.05)	0.0669 (0.80)	0.0415 (0.57)
Tulotaso (ref. alle mediaanin)				
Mediaani	0.0411 (0.40)	-0.100 (-0.96)	-0.0996 (-0.96)	0.0298 (0.33)
Yli mediaanin	0.0395 (0.48)	0.0771 (0.91)	-0.143 (-1.72)	-0.0321 (-0.44)
Constant	0.212 (1.27)	0.405* (2.38)	0.523** (3.10)	0.399** (2.73)
<i>N</i>	231	231	231	231
<i>R</i> ²	0.0688	0.0459	0.0439	0.0991
<i>F</i>	1.343	0.873	0.834	1.998
prob_ <i>F</i>	0.1960	0.5750	0.6156	0.0256

t statistics in parentheses

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 15 kuvaa, miten taloudelliset asenteet, taloudellinen tietämys ja taustamuuttajat vaikuttavat taloudellisen käyttäytymisen osion väitteisiin. Nämä väitteet on esitetty tarkemmin osiossa 5.4. Ensimmäisenä voidaan havaita, että sarakkeissa 1–3 olevat regressioanalyysissä mallien selitysasteet ovat hyvin alhaiset (noin 7 %, 5 % ja 4 %) eivätkä mallit ole tilastollisesti merkitseviä *F*-testien *p*-arvoja tarkasteltaessa. Lisäksi yksittäiset muuttajat eivät ole tilastollisesti merkitseviä, joten regressiot 8–10 (sarakkeissa 1–3) jätetään tarkemmin huomioimatta.

Neljännän sarakkeen regressioanalyysissä (numero 11) koskien laskujen maksamista ajallaan mallin selitysaste on 0,0991 eli selittävät muuttajat selittävät vain noin 10 % vastaajan tuloksista laskujen maksamisesta ajallaan. *F*-testin *p*-arvo on 0,0256 ja *F*-testi on 1,998. Tässä mallissa tilastollisesti merkitseviä muuttujia havaitaan olevan taloudellinen tietämys 1 % merkitsevyystasolla (kerroin 0,0379) ja Pohjois-Suomessa asuvien tulos 5 % merkitsevyystasolla (kerroin -0,252). Taloudellisen tietämyksen tulos viittaa siihen, että tietämyksellä on hieman positiivista vaikutusta laskujen maksamiseen

ajallaan. Pohjois-Suomessa asuvat huolehtivat muita maantieteellisiä alueita heikommin laskujen maksamisesta ajallaan. Muut muuttujat eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

Regressioanalyysit 4–11 taulukoissa 14 ja 15 toteutettiin OLS-menetelmää hyödyntäen. Näissä malleissa 4–6 ja 8–11 selitettävä muuttuja oli binäärinen, eli sai arvon 0 tai 1. Sen sijaan mallissa 7 ”Rahoitustuotteet” selitettävä muuttuja sai arvon 0, 1 tai 2. Kun selitettävä muuttuja on binäärinen, malleissa olisi voitu hyödyntää OLS-menetelmän sijaan myös probit- tai logit-mallia (Stock & Watson, 2020, s. 397). Heidän mukaansa nämä mallit sopivat paremmin analyysimenetelmäksi silloin kuin selitettävänä muuttujana on kaksiarvoinen muuttuja. Käytetty OLS-menetelmä kuitenkin antaa yleensä hyvin samanlaisia tuloksia kuin logit- tai probit-malli (Stock & Watson, 2020 s. 403).

6 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa selvitettiin nuorten suomalaisten aikuisten talousosaamista OECD:n määrittelemiä osa-alueita hyödyntäen. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, miten taloudelliset asenteet ja taloudellinen tietämys vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Tähän liittyen tutkimuksen ensimmäinen hypoteesi (H1) oli, että taloudellisilla asenteilla ja tietämyksellä on positiivista vaikutusta taloudelliseen käyttäytymiseen.

OLS-menetelmää hyödyntävien regressioanalyysien perusteella todettiin, että paremmat tulokset taloudellisesta tietämyksestä ja taloudellisista asenteista vaikuttivat positiivisesti vastaajan tuloksiin taloudellisessa käyttäytymisessä. Tutkimuksen ensimmäinen hypoteesi (H1) hyväksytään, koska taloudellisella tietämyksellä ja taloudellisilla asenteilla löydettiin olevan tilastollisesti merkitsevä vaikutus taloudelliseen käyttäytymiseen kertoimen ollessa positiivinen. Saman tuloksen nuorten aikuisten osalta ovat aiemmin havainneet tutkimuksissaan esimerkiksi Pandey ja muut (2024) sekä Ameliawati ja Setiyani (2018).

Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys oli, miten vastaajan taustat vaikuttavat taloudelliseen käyttäytymiseen. Taustoina käytettiin sukupuolta, ikää, asuinalueita, työllisyystilannetta ja tulotasoa. Aiemmissä tutkimuksissa on esimerkiksi havaittu sukupuolten välisiä eroja eri osa-alueilla. Tutkimuksen toinen hypoteesi (H2) oli, että nuorten miesten taloudellinen käyttäytyminen on heikompaa kuin nuorilla naisilla.

Tulokset osoittivat, että tutkimukseen valituilla taustamuuttujilla ei pääasiassa ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta vastanneiden taloudellisen käyttäytymisen tasoon. Esimerkiksi yksittäisistä muuttujista asuinpaikalla, työllisyystilanteella tai iällä ei nähty olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä taloudelliseen käyttäytymiseen. Osassa regressioanalyyseista kuitenkin havaittiin, että kokonaisuutena tutkimukseen valitut muuttujat yhdessä ovat tilastollisesti merkitseviä.

Tulotason osalta tilastollista merkitsevyyttä havaittiin eniten ansaitsevien tuloksissa. Tämä viittaa siihen, että taloudellinen käyttäytyminen on parempaa tulotason ollessa korkeampi. Tulos on linjassa aiempien tutkimusten kanssa, sillä esimerkiksi Kalmin ja Ruuskasen (2016, s. 10) mukaan korkeampi tulotaso on viitannut korkeampaan taloudelliseen tietämykseen ja käyttäytymiseen.

Tässä tutkimuksessa naisten ja miesten välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa taloudellisessa käyttäytymisessä, joten tutkimuksen toinen hypoteesi (H2) hylätään. Sukupuoli ei ollut tilastollisesti merkitsevä muuttuja, mitä voidaan pitää yllättävänä verraten aiempiin tutkimuksiin. Aiemmissä tutkimuksissa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti on havaittu, että erityisesti taloudellinen tietämys on miehillä korkeammalla tasolla kuin naisilla. Kuitenkin eri osa-alueita tarkastellessa naisten taloudellisen käyttäytymisen on havaittu olevan miehiä paremmalla tasolla (ks. esim. Kalmi & Ruuskanen, 2016; Long & Tuen, 2024).

Taloulosaamiskyselyn tuloksia tarkasteltaessa voitiin kuitenkin huomata, että miehet olivat saaneet hieman naisia paremmat pisteet taloudellisesta tietämyksestä ja taloudellisista asenteista. Taloudellisessa käyttäytymisessä taas naisten pisteet olivat hieman miehiä korkeammalla tasolla, mutta erot olivat hyvin pieniä. Esimerkiksi Kalmin ja Ruuskasen (2016) tutkimuksessa havaittiin sama ilmiö, mutta erot olivat suurempia kuin tämän tutkimuksen aineistossa.

Tutkimuksen regressioanalyysissä mallien selitysasteet jäivät mataliksi. Tutkimukseen valitut selittävät muuttujat eivät selittäneet riittävän hyvin vastaajan taloudellista käyttäytymistä. Mallien selitysasteita olisi mahdollista parantaa ottamalla mukaan lisää selittäviä muuttujia ja mahdollisesti tekemällä niihin muutoksia ennen regressioanalyysien suorittamista.

Lisäksi huomattiin, että osa malleista oli kokonaisuutena tilastollisesti merkitseviä. Kuitenkin suurimmalla osalla selittävistä muuttujista ei ollut tilastollista merkitsevyyttä

yksittäin katsoen, joten muuttujia voisi valita tutkimukseen myös toisin. Taustamuuttujat valittiin tähän tutkimukseen pääasiassa mukailien aiempaa kirjallisuutta aikuisväestön osalta. Yllättävänä voidaan myös pitää, että esimerkiksi sukupuolella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä käyttäytymiseen. Tämä voi osittain johtua tutkimuksen pienestä otoskoosta.

Tutkimuksen aineistona käytettiin koko aikuisväestöä koskevaa kyselytutkimusta, josta tähän tutkimukseen valittiin ainoastaan nuorten aikuisten vastaukset. Otokooksi muodostui 231, kun epätavallisen nopeat vastaukset oli poistettu. Jatkotutkimusideaksi voisi sopia uusi valtakunnallinen tutkimus samalle kohderyhmälle (18–29-vuotiaat), jossa otoskoko olisi suurempi ja tämän kautta saataisiin vielä laajempi kuva nuorten aikuisten talousosaamisen tasosta eri osa-alueilla mitattuna.

Tämän tutkimuksen taustamuuttujista rajautui pois ylisukupolvisuuteen liittyvät tekijät. Niillä on todettu olevan positiivista vaikutusta esimerkiksi nuorten taloudelliseen tietämykseen (ks. esim. Wilska & muut, 2024) ja taloudelliseen käyttäytymiseen (ks. esim. Jorgensen & muut, 2017). Nuorten aikuisten talousosaamista mittaava jatkotutkimus voisi esimerkiksi sisältää lapsuuteen ja perhetaustaan kohdistuvia kysymyksiä liittyen raha-asioista keskustelemiseen, perheen varallisuustilanteeseen ja vanhempien koulutustasoon.

OECD/INFE tuottaa säännöllisin väliajoin kansainvälistä vertailua aikuisväestön talousosaamisen tasosta eri mittareilla mitattuna. Jatkotutkimusaiheeksi sopisi tarkempi vertaileva analyysi esimerkiksi Pohjoismaisten nuorten aikuisten talousosaamisesta. Tutkimuksessa voitaisiin keskittyä maakohtaisiin eroihin ja syihin niiden taustalla. Tämä voisi edesauttaa maita edistämään talousosaamista ja luomaan mahdollisesti uusia kohentamistoimia tulosten perusteella.

Suomen Pankin visiona on suomalaisten talousosaamisen olevan maailman parasta vuoteen 2030 mennessä. Jotta tämä olisi mahdollista, uusintakyselyitä ja

jatkotutkimusta tarvitaan edelleen aikuisten talousosaamisen tason seuraamiseksi ja kehittämiseksi. Kalmi ja muut (2023, s. 20) korostivat strategian toteutumisen kannalta olevan tärkeää kohdistaa talousopetusta koko aikuisväestöön. Tämän ja aiempien tutkimusten perusteella nuorilla aikuisilla on vielä kehitettävää kaikilla talousosaamisen osa-alueilla. On huolehdittava talousosaamisen kohentamisesta kaikilla osa-alueilla, sillä parempi taloudellinen tietämys ja asenne vaikuttavat positiivisesti myös taloudelliseen käyttäytymiseen.

Lähteet

- Ameliawati, M. & Setiyani, R. (2018). The Influence of Financial Attitude, Financial Socialization, and Financial Experience to Financial Management Behavior with Financial Literacy as the Mediation Variable. *KnE Social Sciences*, s. 811-832. <https://doi.org/10.18502/kss.v3i10.3174>
- Bucher-Koenen, T., Alessie, R., Lusardi, A. & van Rooij, M. (2021). Fearless Woman: Financial Literacy and Stock Market Participation. *National Bureau of Economic Research*. Working paper 28723. <https://doi.org/10.3386/w28723>
- Danske Bank. (2024a). *Taloudellinen mielenrauha 2024*. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta <https://danskebank.fi/-/media/pdf/danske-bank/fi/fi/taloudellinen-mielenrauha-2024--raportti.pdf?rev=88685f8a40684d6ea47697ed9cebd428&hash=0D29BA71DCA7699BA5336374F90378D6>
- Danske Bank. (2024b, 29. elokuuta). *Taloudellinen mielenrauha 2024: Suomalaiset entistä tyytymättömämpiä varallisuuteensa*. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta <https://danskebank.fi/-/media/pdf/danske-bank/fi/fi/taloudellinen-mielenrauha-2024---suomalaisten-vaurastuminen.pdf?rev=69f3f15831b04227b74bd07466d461be&hash=CA451A2F754887E8537D01A4242AE9F3>
- Danske Bank. (2024c, 21. elokuuta). *Jo lähes joka toinen suomalaisnuori sijoittaa*. Noudettu 21.8.2024 osoitteesta <https://danskebank.fi/sinulle/artikkelit/2024/08/jo-lahes-joka-toinen-suomalaisnuori-sijoittaa>
- Dewi, V. I., Febrian, E., Effendi, N. & Anwar, M. (2020). Financial literacy among the millennial generation: Relationships between knowledge, skills, attitude, and behavior. *Australasian accounting, business & finance journal*, Vol. 14 (4), s. 24-37, Article 3. <https://doi.org/10.14453/aabfj.v14i4.3>
- DigiConsumers. (n.d). *Mikä DigiConsumers? Monitieteellistä tutkimusta nuorten taloustaidoista*. Noudettu 23.8.2024 osoitteesta <https://digiconsumers.fi/mika-on-digiconsumers/>

- Finanssivalvonta. (n.d.). *Kuluttajansuoja*. Noudettu 1.8.2024 osoitteesta <https://www.finanssivalvonta.fi/kuluttajansuoja>
- FINE. (2022). *Näissä asioissa autamme*. Noudettu 1.8.2024 osoitteesta <https://www.fine.fi/naissa-asioissa-autamme.html>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus* (9. painos). Edita Oppiminen Oy.
- Huston, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *The Journal of consumer affairs*, Vol. 44 (2), s. 296-316. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01170.x>
- Intrum Oy. (2023). *European Consumer Payment Report 2023 - Suomi*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://b2b.intrum.com/l/700283/2023-11-16/wt3wq/700283/1700135310qHy4Vev1/2023_ecpr_finland_country_report.pdf
- Jorgensen, B. L., Rappleyea, D. L., Schweichler, J. T., Fang, X. & Moran, M. E. (2017). The Financial Behavior of Emerging Adults: A Family Financial Socialization Approach. *Journal of family and economic issues*, Vol. 38 (1), s. 57-69. <https://doi.org/10.1007/s10834-015-9481-0>
- Kaakinen, M. & Ellonen, N. (n.d.). Regressioanalyysi. Teoksessa *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Noudettu 20.4.2025 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/regressio/analyysi/>
- Kalmi, P. & Ruuskanen, O-P. (2016). *Suomalaiset pärjäävät taloudellisessa tietämyksessä ja käyttäytymisessä hyvin suhteessa muihin maihin*. Kansantaloudellinen aikakauskirja. 112 vsk. 1/2016. Noudettu 21.8.2024 osoitteesta https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2016/03/kalmi_ruuskanen.pdf
- Kalmi, P., Vaahtoniemi, S., Raijas, A., Ranta, M., Ruuskanen, O-P. & Buturak, G. (2023). *Suomalaisten talousosaaminen tarkastelussa*. Kansantaloudellinen aikakauskirja. 119 vsk. 3/2023. Noudettu 21.8.2024 osoitteesta <https://journal.fi/kak/article/view/135993/85713>

- Kim, K. T., Anderson, S. G. & Seya, M. C. (2018). Financial Knowledge and Short-Term and Long-Term Financial Behaviors of Millennials in the United States. *Journal of family and economic issues*, Vol. 40 (2), s. 194-208. <https://doi.org/10.1007/s10834-018-9595-2>
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, Vol. 155 (1), s. 1-8. <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>
- Lusardi, A. & Mitchell O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, Vol. 52 (1), s. 5-44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Lusardi, A. & Streeter, J. L. (2023). Financial literacy and financial well-being: Evidence from the US. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, Vol. 1 (2), s. 169-198. <https://doi.org/10.1017/flw.2023.13>
- Lusardi, A., Mitchell O. S. & Curto V. (2010). Financial literacy among the young. *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 44 (2), s. 358-380. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Long, T. Q. & Tue, N. D. (2024). Financial Knowledge and Short- and Long-Term Financial Behavior Across Gender and Generations: Evidence from Japan. *SAGE open*, Vol. 14 (4). <https://doi.org/10.1177/21582440241295846>
- Nordea Bank Oyj. (2024a). *Yhteiskuntavastuu. Taloustaidoilla kohti parempaa huomista.* Noudettu 1.8.2024 osoitteesta <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/tuki/yhteiskuntavastuu.html>
- Nordea Bank Oyj. (2024b). *Rahataito. Rahataidot auttavat elämässä.* Noudettu 1.8.2024 osoitteesta <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/tuki/rahataito.html>
- OECD. (2016, 12. lokakuuta). *OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies.* Noudettu 6.8.2024 osoitteesta <https://web-archive.oecd.org/2018-12-10/417183-OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf>
- OECD. (2022, 28. maaliskuuta). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion 2022.* <https://doi.org/10.1787/cbc4114f-en>

- OECD. (2023, 14. joulukuuta). OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>
- OP Ryhmä. (n.d. -a). *Miten talous toimii? -talouskurssi*. Noudettu 1.8.2024 osoitteesta <https://www.op.fi/op-ryhma/vastuullisuus/vastuullisuus/taloustaidot/talouskurssi>
- OP Ryhmä. (n.d. -b). *OP Sijoituskoulu*. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/saastot-ja-sijoitukset/sijoituskoulu/opi-sijoittamaan>
- OP Ryhmä. (n.d. -c). *Lasten ja nuorten taloustaitojen vahvistaminen*. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta <https://www.op.fi/op-ryhma/vastuullisuus/sponsorointi/nuorten-taloustaidot>
- Pandey, A. & Utkarsh. (2024). Determinants of positive financial behavior: a parallel mediation model. *International journal of emerging markets*, Vol. 19(11), s. 4073-4093. <https://doi.org/10.1108/IJOEM-01-2022-0124>
- Pörssisäätiö. (2023). *Pääomamarkkinastrategia – Suomen pääomamarkkinoiden kehitystarpeet*. Noudettu 5.8.2024 osoitteesta <https://www.porssisaatio.fi/app/uploads/2023/11/Paaomamarkkinastrategia2023.pdf>
- Pörssisäätiö. (n.d.). *Opi sijoittamaan*. Noudettu 6.4.2025 osoitteesta <https://www.porssisaatio.fi/opi-sijoittamaan/>
- Raijas, A. (2021, 24. helmikuuta). *Finanssisektorin rooli kansalaisten talousosaamisen edistämässä*. Uutiskirjeartikkelit. Vakuutus- ja rahoitusneuvonta. Noudettu 23.8.2024 osoitteesta <https://www.fine.fi/ajankohtaista/finanssisektorin-rooli-kansalaisten-talousosaamisen-edistamisessa.html>
- Raijas, A., Kalmi, P., Ranta, M. & Ruuskanen, O-P. (2020). *Suomalaisten talousosaaminen – Analyysi 2000-luvulla tehtyjen tutkimusten ja selvitysten perusteella*. Yleistajuiset selvitykset A:119. Suomen Pankki. Noudettu 21.8.2024 osoitteesta <https://publications.bof.fi/bitstream/handle/10024/43720/A119.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Samuelsson, E., Levinsson, H. & Ahlström, R. (2023). Financial literacy, personal financial situation, and mental health young adults in Sweden. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, Vol. 1(3), s. 541-564. <https://doi.org/10.1017/flw.2024.3>
- Stock, J. H. & Watson, M. W. (2020). *Introduction to Econometrics, Global Edition* (4. painos). Pearson Education.
- Suomen Asiakastieto Oy. (2018). *Maksuhäiriötilastot Q1-Q4-2017*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/maksuhairiotilastot-q1-q4-2017-kuluttajat.pdf
- Suomen Asiakastieto Oy. (2019). *Maksuhäiriötilastot 2018*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto-group-maksuhairiotilastot-2018.pdf
- Suomen Asiakastieto Oy. (2020). *Maksuhäiriötilastot 2019*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto_paymentdefaultstatistics2019.pdf
- Suomen Asiakastieto Oy. (2021). *Maksuhäiriötilastot 2020*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto-maksuhairiotilasto-payment-default-statistics-2020.pdf
- Suomen Asiakastieto Oy. (2022). *Maksuhäiriötilastot 2021*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto-maksuhairiotilasto-2021.pdf
- Suomen Asiakastieto Oy. (2023). *Maksuhäiriötilastot 2022*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/maksuhairiotilasto-2022-suomen-asiakastieto-oy.pdf

Suomen Asiakastieto Oy. (2024). *Maksuhäiriötilastot 2023*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta

https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/maksuhairiotilasto-kuluttajat-2023-suomen-asiakastieto-oy.pdf

Suomen Asiakastieto Oy. (2024a). *Maksuhäiriötilastot Q2 2024*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta

https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto-q2-2024-maksuhairiotilastot.pdf

Suomen Asiakastieto Oy. (2024b). *Tiedote: Maksuhäiriöisiä kuluttajia yli 360 000 ensimmäistä kertaa vuoden 2022 jälkeen*. Noudettu 15.8.2024 osoitteesta

<https://www.asiakastieto.fi/web/fi/asiakastieto-media/uutiset/maksuhairioisia-kuluttajia-yli-360-000-ensimmaista-kertaa-vuoden-2022-jalkeen.html>

Suomen Pankki. (2021, 28. tammikuuta). *Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi*. Yleistajuiset selvitykset A:124. Suomen Pankki.

Noudettu 22.8.2024 osoitteesta <https://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-202101271065>

Suomen Pankki. (n.d.). *Talousosaamishanke*. Noudettu 19.8.2024 osoitteesta

<https://www.suomenpankki.fi/fi/opi-taloudesta/opi-taloudesta/talousosaamishanke/>

Taloustieteen keskus Helsinki GSE. (n.d.). *Miten talous toimii? Talouskurssi*. Noudettu 1.8.2024 osoitteesta <https://talouskurssi.fi/>

Utkarsh, Pandey, A., Ashta, A., Spiegelman, E. & Sutan, A. (2020). Catch them young: Impact of financial socialization, financial literacy and attitude towards money on financial well-being of young adults. *International Journal of Consumer Studies*, Vol. 44, s. 531-541. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12583>

Vahtoniemi, S., Buturak, G., Kalmi, P. & Ruuskanen, O-P. (2023). Financial literacy and its determinants and consequences: New survey evidence from Finland. *Journal of Financial Literacy and Wellbeing*, Vol. 1 (2), s. 368-402. <https://doi.org/10.1017/flw.2023.14>

Wilska, T-A. & Nyrhinen, J. (2023). Gender and financial identity as predictors of the saving behavior of emerging adults. *Consumer Interests Annual*, Vol. 69.

<https://www.consumerinterests.org/assets/docs/CIA/CIA2023/WilksaTerhiAnnaCIA2023.pdf>

Wilksa, T-A., Nyrhinen, J. & Ranta, M. (2024). *Selvitys nuorten talousosaamisesta*. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2024:29. Noudettu 2.3.2025 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-089-5>

Liitteet

Liite 1. Aineistosta hyödynnetyt taustatietoihin liittyvät kysymykset

Taustatiedot

1. Sukupuoli

- A. Mies
- B. Nainen
- C. Muu
- D. En halua vastata

2. Ikä

- A. _____ (numeroina)
- B. En halua vastata

3. Postinumero (numeroina)

4. Mikä on nykyinen työllisyystilanteesi?

- A. Kokoaikatyössä
- B. Osa-aikatyössä
- C. Yrittäjä
- D. Työnhakija
- E. Kotiäiti tai koti-isä
- F. Työkyvytön sairauden tai vamman vuoksi
- G. Eläkkeellä
- H. Opiskelija
- I. En työskentele tai hae töitä
- J. Muu
- K. En osaa sanoa
- L. En halua vastata

5. Mitkä ovat vuotuiset bruttotulosi?

- A. Alle 10 000 euroa
- B. 10 000–19 999 euroa
- C. 20 000–29 999 euroa
- D. 30 000–39 999 euroa
- E. 40 000–49 999 euroa
- F. 50 000–59 999 euroa
- G. 60 000–69 999 euroa
- H. 70 000–79 999 euroa
- I. 80 000–89 999 euroa
- J. 90 000–99 999 euroa
- K. 100 000–149 999 euroa
- L. yli 150 000 euroa
- M. en osaa sanoa
- N. en halua vastata